

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи

_____ Л.І.Чорний
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 2019 року
м.п.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«СІМЕЙНЕ ПРАВО»
для підготовки фахівців на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
за денною формою навчання**

м. Хмельницький
2019

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни		2
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	2
	1.2.	Лекції	3
	1.3.	Семінарські заняття	6
	1.4.	Самостійна робота студентів	15
	1.5.	Індивідуальні завдання	23
	1.6.	Підсумковий контроль	27
2.	Схема нарахування балів		30
3.	Рекомендовані джерела		32
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		42

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

з/п	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма						Заочна форма					
		усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1.	Сімейне право як галузь приватного права України. Предмет, метод і джерела сімейного права	3	1	-	-	-	2	5	1	-	-	-	4
2.	Історія сімейного права	2	-	-	-	-	2	4	-	-	-	-	4
3.	Сім'я. Сімейні правовідносини	3	1	-	-	-	2	5	1	-	-	-	4
4.	Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів. Шлюб як інститут сімейного права	5	2	1	-	-	2	6	1	1	-	-	4
5.	Недійсність шлюбу	5	2	1	-	-	2	5	1	-	-	-	4
6.	Припинення шлюбу	5	2	1	-	-	2	5	-	1	-	-	4
7.	Особисті немайнові права та обов'язки подружжя	4	2	-	-	-	2	4	-	-	-	-	4
8.	Майнові права та обов'язки подружжя	5	2	1	-	-	2	3	1	-	-	-	2
9.	Права та обов'язки подружжя по утриманню	4	1	1	-	-	2	2	-	-	-	-	2
10.	Сімейне договірне право	4	1	1	-	-	2	4	2	-	-	-	2
11.	Визначення походження дитини від	2	-	1	-	-	2	3	1	-	-	-	2

	батьків												
12.	Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей	4	1	1	-	-	2	4	2	-	-	-	2
13.	Права батьків і дітей на майно. Правовідносини батьків і дітей по утриманню	4	1	1	-	-	2	2	-	-	-	-	2
14.	Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	5	2	1	-	-	2	4	2	-	-	-	2
15.	Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів	3	1	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2
16.	Особливості регулювання сімейних відносин з іноземних елементом. Сімейне право зарубіжних країн.	2	1	-	-	-	1	2	-	-	-	-	1
	Усього годин	60	20	10	-	-	30	61	10	4	-	-	46

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	2	3	4
1.	Сімейне право як галузь приватного права. Предмет, метод і джерела сімейного права	2	1
1.1.	Місце сімейного права в системі права України.		
1.2.	Предмет, метод та принципи сімейного права України.		
1.3.	Система та функції сімейного права.		
2.	Сім'я. Сімейні правовідносини	4	1
2.1.	Поняття сім'ї. Право особи на сім'ю.		
2.2.	Державна охорона сім'ї.		
2.3.	Поняття і види сімейних правовідносин.		
2.4.	Зміст сімейних правовідносин.		
2.5.	Підстави виникнення, зміни і припинення сімейних правовідносин.		
2.6.	Сім'я, родинність, свояцтво, їх юридичне значення.		

2.7	Акти цивільного стану.		
3.	Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів. Шлюб як інститут сімейного права	2	1
3.1.	Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.		
3.2.	Захист сімейних прав та інтересів.		
3.3.	Поняття шлюбу. Умови вступу в шлюб. Право на шлюб.		
3.4.	Перешкоди для державної реєстрації шлюбу.		
3.5.	Порядок реєстрації шлюбу.		
3.6.	Правовий статус наречених.		
4.	Недійсність шлюбу	2	1
4.1.	Підстави недійсності шлюбу.		
4.2.	Правові наслідки визнання шлюбу недійсним.		
4.3.	Визнання шлюбу неукладеним.		
5.	Припинення шлюбу	2	-
5.1.	Поняття та підстави припинення шлюбу		
5.2.	Розірвання шлюбу в державних органах реєстрації актів цивільного стану.		
5.3.	Розірвання шлюбу в судовому порядку. Юридичні наслідки розірвання шлюбу.		
5.4.	Визнання розірвання шлюбу фіктивним.		
5.5.	Встановлення режиму окремого проживання подружжя (інститут сепарації).		
6.	Особисті немайнові права та обов'язки подружжя	2	-
6.1.	Поняття особистих немайнових прав подружжя.		
6.2.	Поняття особистих немайнових обов'язків подружжя		
6.3.	Види особистих немайнових прав і обов'язків подружжя.		
7.	Майнові права та обов'язки подружжя	4	1
7.1.	Поняття майнових прав та обов'язків подружжя		
7.2.	Право особистої приватної власності подружжя.		
7.3.	Право спільної сумісної власності подружжя.		
7.4.	Поділ майна подружжя.		
8.	Права та обов'язки подружжя по утриманню	2	-
8.1.	Аліментні зобов'язання подружжя.		
8.2.	Позбавлення одного з подружжя права на утримання.		
8.3.	Припинення права на утримання. Припинення права на утримання за домовленістю подружжя.		
9.	Сімейне договірне право	4	2
9.1.	Поняття та значення шлюбного договору.		
9.2.	Зміст та форма шлюбного договору. Строк дії шлюбного договору.		
9.3.	Зміна умов шлюбного договору. Право на відмову від шлюбного договору.		
9.4.	Розірвання шлюбного договору. Визнання шлюбного договору недійсним.		
10.	Визначення походження дитини від батьків	2	1
10.1.	Походження як підстава виникнення правового зв'язку між батьками і дітьми.		
10.2.	Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою.		
10.3.	Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі.		

10.4.	Визнання батьківства, материнства за рішенням суду.		
10.5.	Встановлення факту батьківства, материнства за рішенням суду.		
10.6.	Оспорювання батьківства, материнства. Суб'єкт права на оспорювання батьківства (материнства).		
10.7.	Запис про батьків дитини, якщо батьківство, материнство не встановлено.		
11.	Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей	2	2
11.1.	Поняття особистих немайнових прав та обов'язків батьків і дітей		
11.2.	Порядок визначення прізвища, імені, по батькові.		
11.3.	Права та обов'язки батьків по вихованню та розвитку дитини.		
11.4.	Підстави та наслідки позбавлення батьківських прав. Поновлення в батьківських правах.		
12.	Права батьків і дітей на майно. Правовідносини батьків і дітей по утриманню	4	-
12.1.	Права батьків і дітей на майно.		
12.2.	Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину. Розмір оплати аліментів на дітей.		
12.3.	Участь батьків у додаткових витратах на дитину.		
12.4.	Припинення права на аліменти.		
12.5.	Визначення заборгованості і порядок її стягнення.		
13.	Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	4	2
13.1.	Поняття усиновлення.		
13.2.	Особи, які можуть бути усиновлені.		
13.3.	Усиновлювачі. Особи, які не можуть бути усиновлювачами.		
13.4.	Умови і порядок усиновлення.		
13.5.	Таємниця усиновлення.		
13.6.	Недійсність усиновлення. Скасування усиновлення.		
13.7.	Поняття і значення інституту опіки та піклування в сімейному праві.		
13.8.	Патронат як правовий інститут.		
13.9.	Прийомна сім'я як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.		
13.10	ДБСТ як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.		
14.	Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів	2	-
14.1.	Особисті немайнові права і обов'язки інших членів сім'ї та родичів.		
14.2.	Майнові права і обов'язки діда, баби, брата, сестри, вітчима, мачухи, пасинка, падчерки.		
14.3.	Аліментні обов'язки фактичних вихователів і вихованців.		
15.	Особливості регулювання сімейних відносин за участю іноземного елемента. Сімейне право зарубіжних країн	2	-
15.1	Правове регулювання сімейних відносин в Україні за участю іноземного елемента.		
15.2	Застосування законів іноземних держав та міжнародних договорів.		
15.3	Регулювання сімейних відносин у зарубіжних країнах.		
	Усього	20	10

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Теми 3, 4, 5. Шлюб як інститут сімейного права. Недійсність шлюбу. Припинення шлюбу.

1. Поняття шлюбу та його правова характеристика.
2. Умови вступу у шлюб. Перешкоди для державної реєстрації шлюбу.
3. Правові наслідки шлюбу. Правозгідність шлюбу.
4. Державна реєстрація шлюбу та її юридичне значення.
5. Види недійсних шлюбів (ст. 39, 40, 41 СК України).
6. Правові наслідки визнання шлюбу недійсним.
7. Припинення шлюбу внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим та припинення шлюбу внаслідок його розірвання.
8. Розірвання шлюбу в державних органах реєстрації актів цивільного стану.
9. Розірвання шлюбу в судовому порядку.

Додаткові запитання:

1. Реєстрація шлюбу з іноземцем.
2. Правовий статус наречених у сімейному праві.
3. Співвідношення понять «неукладений шлюб» та «недійсний шлюб», а також «припинення шлюбу» та «розірвання шлюбу».
4. Визнання шлюбу неукладеним та його відмінність від недійсного шлюбу.
5. Встановлення режиму окремого проживання подружжя (інститут сепарації).

Аудиторна робота

Вирішення студентами завдань з питань теми заняття

Завдання 1.

Визначити співвідношення понять:

- «сім'я», «родина», «шлюб»;
«припинення шлюбу», «розірвання шлюбу»;
«припинення шлюбу», «режим окремого проживання».

Завдання 2.

Розкрийте моральні засади суспільства, яким не повинні суперечити підстави створення сім'ї.

Задача 1

19-річна Юліанова та 16-річний Андрійв подали до суду заяву про надання їм права на шлюб у зв'язку з вагітністю Юліанової. Батьки Андрійва надіслали суду свої заперечення щодо цього.

Проаналізуйте ситуацію.

Задача 2

До відділу державної реєстрації актів цивільного стану звернулись громадянин Іванов і громадянка Петрова із заявою про реєстрацію шлюбу. У заяві було вказано про необхідність реєстрації шлюбу на наступний день після її подання, так як Іванов є курсантом Академії прикордонних військ і через два дні після подачі заяви він буде направлений до віддаленого місця своєї служби на заставу. Туди ж разом із ним має намір переїхати громадянка Петрова, після реєстрації шлюбу. Вказана обставина була підтверджена відповідною довідкою з Академії, яка була подана разом із заявою.

Як має вчинити орган реєстрації актів цивільного стану і якими правовими нормами він має керуватись?

Які причини можуть бути визнані поважними для скорочення строку реєстрації шлюбу?

Чи є в законі перелік таких причин?

Задача 3

25 грудня Шевчук з батьками і родичами відвідав батьків Іванової з метою домовленостей про одруження і проведення весілля. Тут же було вирішено, що шлюб буде зареєстровано 20 травня наступного року та визначено, які витрати буде нести кожна сторона.

Батьки Іванової почали підготовку до весілля і вже у лютому придбали плаття для нареченої та сплатили передоплату за 30 кг свинини, яку мало поставити фермерське господарство “Світанок” 15 травня.

У квітні місяці, за тиждень до подання заяви до органів реєстрації актів цивільного стану, Шевчук повідомив Івановій, що одружуватися не збирається. Остання, відповіла, що заручини відбулись і якщо Шевчук не одружиться, то вона звернеться до суду з позовною заявою про порушення умов заручин і відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

Чи задовольнить суд позов Іванової?

Задача 4

Відповідно до рішення суду шлюб подружжя Коваленко визнано недійсним. Дружина після визнання шлюбу недійсним бажає залишити собі прізвище чоловіка - Коваленко.

Ваші рекомендації.

Задача 5

Громадянин Іванчук звернувся до Хмельницького місцевого суду із позовною заявою про розірвання шлюбу з громадянкою Гнатюк, вказуючи, що після вступу у шлюб їх подружні відносини фактично припинилися, спільного господарства разом із дружиною вони не ведуть. Внаслідок шлюбу у них народилась дитина, якій на день подання заяви виповнилось 6 місяців. Додатком до позовної заяви Іванчук подав копію рішення суду. Яким його притягнуто до кримінальної відповідальності за умисне легке тілесне ушкодження, яке він під час чергової сварки наніс своїй дружині. Громадянка Гнатюк була проти розірвання шлюбу.

Суд відмовив позивачу у прийнятті позовної заяви, посилаючись на ст. 110 СК України, відповідно до якої позов про розірвання шлюбу не може бути пред’явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дружини.

Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір.

1. Чи правомірні дії судді?
2. Чи має значення для розв’язання спору факт судимості Іванчука.

Задача 6

Подружжя Іванових вирішило розірвати шлюб. З цією метою вони звернулися у відділ реєстрації актів громадянського стану. В бесіді з ними виявилось, що спільно нажитим майном вони поділились добровільно.

У них є донька, 17 років. Начальник відділу реєстрації відмовив їм в прийнятті заяви про розірвання шлюбу, порадивши їм звернутися з цим питанням у суд.

Чи правильні дії відділу реєстрації актів цивільного стану?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: шлюб, шлюбний вік, наречені, недійсний шлюб, неукладений шлюб, фіктивний шлюб, фіктивне розірвання шлюбу, актовий запис про шлюб, заходи суду щодо примирення подружжя, сепарація.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Законодавець дає юридичне визначення шлюбу як сімейного союзу жінки та чоловіка, зареєстрованого у державному органі реєстрації актів цивільного стану. Умови вступу в шлюб є тими законодавчими критеріями, яким мають відповідати наречені для того, що зареєструвати шлюб і створити сім’ю. Перешкоди для реєстрації шлюбу є законодавчими застереженнями, які встановлюються державою задля уникнення визнання шлюбу недійсним і порушення прав особи в такому шлюбі.

Державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах

держави та суспільства. Її значення полягає в тому, що держава засвідчує волевиявлення наречених і наділяє їх правовим статусом подружжя, тобто надає їм особисті немайнові та майнові права та покладає на них відповідні юридичні обов'язки. Нареченими є жінка і чоловік, які подали до державного органу реєстрації актів цивільного стану заяву про реєстрацію шлюбу.

Недійсність шлюбу є особливим сімейно-правовим інститутом, який регламентує правові наслідки недодержання особами умов вступу в шлюб та реєстрації шлюбу за наявності відповідних законодавчих перешкод для цього. За своєю юридичною природою укладення недійсного шлюбу є порушенням сімейно-правових норм (правопорушенням), а юридичні наслідки визнання шлюбу недійсним відповідають терміну негативної санкції, яка застосовується компетентними органами.

Припинення шлюбу – це інститут сімейного права, який являє собою сукупність правових норм, що регулюють підстави, порядок та юридичні наслідки припинення в дружини і чоловіка їх прав та обов'язків як подружжя. Припинення шлюбу як інститут сімейного права слід відмежовувати від припинення шлюбу як однієї із підстав припинення шлюбних відносин – юридичного факту смерті чи набрання законної сили рішенням суду про оголошення фізичної особи померлою. Фактично в цій ситуації припинення шлюбу внаслідок смерті фізичної особи є однією із підстав припинення шлюбу.

Особливим видом припинення шлюбу є його розірвання. Розірвання шлюбу – це вид припинення шлюбу, шляхом волевиявлення подружжя чи одного з них, що оформлене в порядку та у спосіб визначений законом, наслідком якого є припинення в дружини і чоловіка їх прав та обов'язків як подружжя.

Юридичні наслідки розірвання шлюбу полягають у тому, що після винесення постанови ДРАЦСу чи набрання рішенням суду законної сили у осіб припиняються права та обов'язки їх як подружжя, тобто шлюбне правовідношення припиняється. З цього моменту дружина і чоловік припиняють бути членами сім'ї. Окремі їх права та обов'язки, що виникли в шлюбі можуть продовжуватись (право на утримання та права і обов'язки щодо дітей). Причому особа, яка змінила своє прізвище у зв'язку з реєстрацією шлюбу, має право після розірвання шлюбу надалі іменуватися цим прізвищем або відновити своє дошлюбне прізвище.

Інститут сепарації відомий у багатьох країнах. Сепарація може бути фактичною і юридичною. При фактичній сепарації подружжя просто припиняє шлюбні відносини, однак шлюб не призупиняє. Юридична сепарація полягає у зверненні до суду із заявою чи позовом, наслідком чого є рішення суду. Відповідно до ст. 119 СК України За заявою подружжя або позовом одного з них суд може постановити рішення про встановлення для подружжя режиму окремого проживання у разі неможливості чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно. Режим окремого проживання припиняється у разі поновлення сімейних відносин або за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя.

Семінарське заняття 2

Теми 7, 9 Майнові права та обов'язки подружжя. Сімейне договірне право

Питання для усного опитування та дискусії:

1. Поняття та види майнових прав та обов'язків подружжя.
2. Право особистої приватної власності подружжя.
3. Право спільної сумісної власності подружжя.
4. Поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
5. Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі.
6. Правова характеристика шлюбного договору.
7. Укладення та зміна умов шлюбного договору.
8. Розірвання шлюбного договору та визнання його недійсним.

Додаткові запитання:

1. Правова характеристика інших сімейних договорів:

- договір про розподіл майна подружжя;
- аліментний договір;
- договір про визначення способів участі у вихованні дитини;
- договір про патронат;
- договір про влаштування дитини в прийомну сім'ю;
- договір про влаштування дитини в дитячий будинок сімейного типу.

Аудиторна робота

Вирішення студентами задач з питань теми заняття

Задача 1

Громадянин Терещенко звернувся до суду з позовом до своєї колишньої дружини громадянки Сенчукової про поділ майна, яке було нажите разом за час шлюбу. В позовній заяві він вимагав, щоб йому було присуджено половину всього майна і одночасно залишили за ним у приватній власності відкритий на його ім'я рахунок у АКБ "Приватбанк" у сумі 35 тис. грн., так як його бувша дружина за 8 років подружнього життя ніде не працювала, займалась домашнім господарством. Дітей у них не було.

В свою чергу Сенчукова заявила вимогу про визнання за нею права власності на квартиру в якій вона проживала разом з Терещенком, посилаючись на те, що оплата вартості квартири здійснювалась за рахунок коштів, подарованих їй її батьками. Вона також вимагала виключи з опису майна, яке підлягало поділу, її норкову шубу, шкіряну куртку, а також золоті прикраси, подаровані їй Терещенком.

Вирішіть спір по суті.

Задача 2

Галкіна В.П. за час перебування в зареєстрованому шлюбі з Галкіним М.Н. придбала спальню «Мальва», вартістю 1000 гривень, телевізор - 4000 грн, холодильник - 6000 грн., набір меблів для кухні вартістю 5000 грн. Всього на суму 16000 грн. Крім того, їй особисто було подаровано фотоапарат.

Галкін одержав згідно зі свідоцтвом про спадщину після смерті батька житловий будинок. В Галкіна є грошовий вклад в сумі 20000 грн., зроблений ним до вступу в шлюб.

Галкіна звертається до суду з позовною заявою про поділ майна і просить виділити їй половину майна, яке було придбане під час шлюбу, включаючи грошовий вклад і житловий будинок.

Як вирішити питання поділу цього майна?

Задача 3

Перед реєстрацією шлюбу Петрова та Іванов склали проект шлюбного договору, в якому передбачили режим роздільної власності на нерухоме майно, способи участі у доходах один одного і порядок несення кожним сімейних розходів.

Крім цього, Іванов, будучи бізнесменом, вказав, що бажає включення в договір положення, за яким Петрова не вправі втручатися в угоди, які він укладатиме, в тому числі під заставу спільного майна подружжя. Петрова погодилась з цим положенням. Проте, нотаріус відмовився посвідчувати шлюбний договір і поставив вимогу про виключення із договору останнього положення, як такого, що суперечить вимогам законодавства.

Дайте правову оцінку діям нотаріуса.

Чи обмежує СК України дію принципу свободи договору?

Чи може подружжя змінити в шлюбному договорі встановлений законом режим спільної сумісної власності подружжя?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: особиста приватна власність, спільна сумісна власність, поділ майна, проживання жінки і чоловіка однією сім'єю без шлюбу, шлюбний договір.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

У сімейному праві класичними є речово-правові відносини подружжя (відносини щодо правового режиму спільного і роздільного майна) та зобов'язально-правові відносини (відносини з приводу сімейних договорів та щодо утримання подружжя).

Майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту. Зокрема, заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя. Якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Речі для професійних занять (музичні інструменти, оргтехніка, лікарське обладнання тощо), придбані за час шлюбу для одного з подружжя, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Під шлюбним договором слід розуміти домовленість осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу або подружжя, спрямовану на встановлення, зміну або припинення їх майнових прав та обов'язків під час шлюбу та (або) у випадку розлучення. Шлюбний договір може бути укладено як до так і під час шлюбу. Укладений шлюбний договір між нареченим набирає чинності з часу реєстрації шлюбу, а договір між подружжям – з часу його нотаріального посвідчення.

Семінарське заняття 3

Теми 10-12. Визначення походження дитини від батьків. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей. Права батьків і дітей на майно

1. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою.
2. Визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій (запліднення *in vitro*, сурогатне материнство, донорія гамет або ембріонів та інші).
3. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі.
4. Оспорювання батьківства та материнства.
5. Вирішення батьками питань щодо виховання дитини. Вирішення спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї.
6. Право батьків на визначення місця проживання дитини. Спір між матір'ю та батьком щодо місця проживання малолітньої дитини.
7. Поняття та підстави позбавлення батьківських прав.
8. Обов'язок дитини, повнолітніх дочки та сина піклуватися про батьків.
9. Право власності батьків і дитини на майно. Особливості управління майном дитини.

Аудиторна робота

Вирішення студентами задач з питань теми заняття

Задача 1

Громадянин Орлов зареєстрував шлюб із громадянкою Сидоренко 22 січня 2010 року. Будучи співробітником органів внутрішніх справ він 1 лютого 2011 року трагічно загинув. 1 лютого 2012 року у дружини покійного народилась дитина. Під час реєстрації народження за заявою Сидоренко батьком дитини було вказано покійного Орлова про, що і було проведено відповідний запис.

Батьки Орлова не погодились з таким записом, оскільки дитина народилась через рік після смерті батька та звернулися до суду із заявою про оспорювання батьківства.

Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір.

Задача 2

Руденко готувала їжу, займалася прибиранням у домі. Коваленко П. купував продукти, надавав допомогу у веденні спільного господарства. У лютому 2006 р. Руденко Н. повідомила

Коваленка П. Про те, що у них буде дитина. Він зустрів цю звістку з радістю і поділився цим зі своїми друзями не заперечуючи, що він буде по відношенню до майбутньої дитини батьком.

Але в червні 2006 р. Коваленко П. різко змінив ставлення до Руденко Н. Став грубити, вимагати перервати вагітність. Після цього Руденко Н. повернулася до своїх батьків. 17 вересня 2006 року у неї народився син Сергій. Від подання заяви для запису його батьком дитини і від надання матеріальної допомоги Руденко Н. Коваленко П. відмовився.

Руденко Н. була змушена звернутися з позовною заявою про визнання батьківства і стягнення аліментів в суд, який встановив, що Коваленко П. є батьком дитини, і стягнув на користь Руденко Н. Аліменти на утримання сина.

Чи правильно вирішив суд?

Скласти позовну заяву в суд про визнання батьківства і стягнення аліментів.

Задача 3

Іванова з Петровим перебували у шлюбі, але уже 2 роки сумісно не проживають. В Іванової народилася дитини від фактичного шлюбу з Нікітіним, який визнав, що він є батьком дитини і просить, щоб його записали в актовий запис батьком дитини. Петров не заперечує проти цього.

Як вирішити дане питання згідно з чинним законодавством?

Які документи визначають походження дитини?

Задача 4

Трачук перебував в зареєстрованому шлюбі з Коваль 15 вересня 2006 р. шлюб було розірвано. Є дочка Оксана, 4 роки. Колишнє подружжя проживає в різних місцях. Донька живе з матір'ю, яка чинить перешкоди для зустрічей батька з дитиною. Трачук звертався з заявою в органи опіки і піклування з питання участі його у вихованні і побаченні з дочкою. Рішенням органу опіки і піклування від 3 січня 2007 р. було встановлено, що Трачук може забирати до себе дочку Оксану з 8 до 20 год. кожної суботи. Спочатку Коваль дотримувалась цього рішення, але ось уже місяць не дозволяє дочці бувати у Трачука, порушує його батьківські права.

Як вирішити даний спір?

Задача 5

Батьки Петра Іванова є наркоманами, залишають його самого в домі без нагляду. Жорстоко поводяться з ним. Малюк часто плаче, голодний. В домі холодно.

Хто може звернутися в суд про порушення справи про позбавлення батьківських прав?

Які наслідки позбавлення батьківських прав?

Який порядок поновлення в батьківських правах?

Задача 6

При аналізі документів, які подали батьки для реєстрації народження дитини, встановлено, що у батька подвійне ім'я - Анатолій-Альберт. Яким чином буде зазначено по батькові дитини в актовому записі про народження?

Задача 7

До відділу ДРАЦС звернувся гр. Туниця з заявою про реєстрацію народження дитини. Як з'ясувалось, прізвище батька після реєстрації шлюбу - Туниця, а матері Кравченко. Батько наполягав на присвоєнні дитині прізвища Туниця.

Ваші дії?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: батьківство, материнство, допоміжні репродуктивні технології, визнання батьківства, оспорювання батьківства, батько, матір, спілкування, виховання, позбавлення батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав, поновлення батьківських прав, піклування, аліменти, утримання, майно, управління майном.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Відповідно до ст. 121 СК України права та обов'язки матері, батька і дитини ґрунтуються на походженні дитини від них, засвідченому державним органом реєстрації актів цивільного стану.

Походження дитини від своїх батьків ґрунтується на наявності між ними кровного споріднення, тобто відносин родинності. Серед підстав створення сім'ї законодавець виділяє кровне споріднення (ч. 4 ст. 3 СК України). Кровна спорідненість є нічим іншим як родинністю, тобто відносинами, які ґрунтуються на походженні одної особи від іншої.

Дитина, яка зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя. Походження дитини від подружжя визначається на підставі Свідоцтва про шлюб та документа закладу охорони здоров'я про народження дружиною дитини. Дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя.

Якщо мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від матері визначається на підставі документа закладу охорони здоров'я про народження нею дитини. Якщо мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від батька визначається:

1) за заявою матері та батька дитини; 2) за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини; 3) за рішенням суду.

СК України закріплює принцип рівності прав та обов'язків батьків щодо дитини та прав та обов'язків дітей щодо батьків. Так, відповідно до ст. 141-142 СК України Мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини. У свою чергу діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків, незалежно від того, чи перебували їхні батьки у шлюбі між собою.

Майнові права та обов'язки батьків і дітей є похідним від особистих немайнових прав та обов'язків, так як останні виникають раніше та пов'язуються із визначенням походження дитини від батьків. Серед них можливо визначити речеві права (право власності) та зобов'язальні (правовідносини щодо утримання та щодо договорів).

Батьки управляють майном, належним малолітній дитині, без спеціального на те повноваження. Батьки зобов'язані дбати про збереження та використання майна дитини в її інтересах. Якщо малолітня дитина може самостійно визначити свої потреби та інтереси, батьки здійснюють управління її майном, враховуючи такі потреби та інтереси.

Семінарське заняття 4

Тема 8,12,14. Правовідносини щодо утримання членів сім'ї та родичів

1. Поняття та особливості зобов'язань щодо утримання.
2. Види зобов'язань щодо утримання та підстави їх виникнення.
3. Добровільний порядок надання утримання.
4. Примусовий порядок сплати аліментів.
5. Стягнення аліментів за минулий час.
6. Припинення права на утримання.

Аудиторна робота

Вирішення студентами задач з питань теми заняття

Задача 1

У подружжя Макарових є син Макаров Сергій. До 17 грудня 2017 року вони спільно жили і виховували сина. Після чого, не розірвавши шлюбу, Макарова з сином переїхали до м.Волочиська і стали проживати біля батьків Макарової. З тих пір Макаров ніякої матеріальної допомоги не надає дружині на утримання сина.

Куди повинна звернутись Макарова з заявою?

Як вирішується ця ситуація?

Задача 2

Орлов звернувся з позовом до своєї повнолітньої дочки Ольховик про стягнення аліментів в розмірі 1000 гривень щомісяця. В обґрунтування своїх вимог позивач посилався на те, що є пенсіонером, інвалідом 3-ї групи, розмір його пенсії складає 1500 гривень, з яких

щомісяця стягують 300 гривень на утримання колишньої дружини, частина грошей витрачається на ліки, тому коштів недостатньо, донька не допомагає.

Ольховик пояснила, що її заробіток становить 2700 гривень, на утриманні має малолітню дочку, допомагає матері, а батько хоче стягнути з неї аліменти, щоб компенсувати витрати на утримання колишньої дружини.

Вирішіть спір.

Задача 3

Довженко звернулася до суду з позовом до колишнього чоловіка про збільшення розміру аліментів на утримання двох дітей до 1/2 його заробітку. Вона пояснила, що аліменти в розмірі 1/3 заробітку є недостатніми, оскільки діти хворіють, необхідно купити їм ліки, додаткове харчування, забезпечити їм санаторно-курортне лікування.

Батьки Довженка теж звернулись до сина з позовом про стягнення аліментів, оскільки теж хотіли б поїхати до санаторію.

Вирішіть спір.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: дитина, малолітній, неповнолітній, батько, матір,

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними. За домовленістю між батьками дитини той із них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні в грошовій і (або) натуральній формі. Таким чином, обов'язок по утриманню може виконуватися як добровільно, так і примусово за рішенням суду (кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька і (або) у твердій грошовій сумі).

Право на утримання (аліменти) має той із подружжя, який є непрацездатним, потребує матеріальної допомоги, за умови, що другий із подружжя може надавати матеріальну допомогу. Утримання одному з подружжя надається другим із подружжя у натуральній або грошовій формі за їхньою згодою. За рішенням суду аліменти присуджуються одному з подружжя, як правило, у грошовій формі. Аліменти сплачуються щомісячно. За взаємною згодою аліменти можуть бути сплачені наперед.

Особливістю майнових правовідносин, що виникають між такими суб'єктами сімейного права як інші члени сім'ї та родичі є те, що вони не можуть вписуватись у загальний теоретичний поділ сімейних правовідносин, оскільки речові відносини, що виникають між такою категорією осіб регулюються цивільним законодавством України і знаходяться поза межами регулювання СК України, на відміну від речових правовідносин подружжя. Тому сімейне законодавство піддає правовій регламентації лише зобов'язально-правові сімейні правовідносини. Такими є відносини, що виникають між іншими членами сім'ї та родичами на основі укладення сімейного договору (див. коментар до ст. 9 СК України) та відносини, що виникають з приводу утримання вказаних категорій осіб (глава 22 СК України).

Семінарське заняття 5

Тема 14. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та сутність інституту усиновлення.
2. Суб'єкти усиновлення.
3. Правові наслідки усиновлення.
4. Таємниця усиновлення.
5. Скасування та недійсність усиновлення.
6. Встановлення опіки та піклування.
7. Правовий статус опікуна та піклувальника.
8. Права дитини, над якою встановлено опіку та піклування.

9. Припинення опіки і піклування.
10. Патронат як правовий інститут.
11. Правовий статус патронатного вихователя. Поняття та сутність договору про патронат.
12. Влаштування дитини у прийомну сім'ю як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
13. Влаштування дитини у дитячий будинок сімейного типу як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Аудиторна робота

Вирішення студентами задач з питань теми заняття

Задача 1

Після смерті батьків неповнолітнього Олега Дубровика його родичами почалось вирішення питання про подальше виховання дитини. При цьому більшістю родичів була висловлена думка, що найбільш прийнятним варіантом буде його усиновлення дядьком Вовчиковим, як найближчим родичем. Проте, останній пояснив родичам, що він не проти усиновити дитину, але не може цього зробити, оскільки проти цього заперечує його дружина, а він аби зберегти сім'ю, не має бажання конфліктувати з жінкою.

Тоді бабуся хлопчика (матір батька дитини і Вовчикова), вважаючи доводи сина необґрунтованими, сама звернулася до суду із заявою про зобов'язання Вовчикова усиновити дитину.

Чи правомірно вчинила бабуся?

Чи прийме суд її заяву до розгляду?

Задача 2

Іванова дала згоду на усиновлення її сина. Після винесення судового рішення про його усиновлення подружжям Федюк, але до набрання цим рішенням законної сили, Іванова подала заяву про те, що відкликає свою згоду на усиновлення дитини, внаслідок чого рішення суду було скасовано. Подружжя Федюк подали позов до Іванова, в якому зазначали, що внаслідок того, що вона раптово, без жодних пояснень відізвала згоду на усиновлення, заподіяла їм моральну шкоду.

Чи зобов'язана особа, що відхиляє згоду на усиновлення дитини, пояснювати причини свого вчинку?

Чи несе вона цивільну відповідальність за необґрунтований відзив згоди на усиновлення?

Задача 3

Після автокатастрофи у дружини Заєць стався стійкий психічний розлад. У подружжя Заєць було двоє дітей. За позовом Заєць шлюб було розірвано, про місце проживання дітей у рішення суду не йшлося. Заєць за кілька місяців зареєстрував інший шлюб і обидвох доньок забрав до себе. Колишня дружина Зайця, інвалід I групи, переїхала на проживання до своїх батьків і за кілька місяців одну з доньок забрала. Батько сплачував аліменти на цю дитину і часто приїжджав до неї. Оскільки дитиною фактично опікувалася бабця, то баба звернулася до органу опіки та піклування про призначення її опікуном дитини. Коли батько дізнався про те, що бабця призначена опікуном дитини, звернувся до суду про оскарження такого рішення органу опіки та піклування.

Вирішіть спір.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: діти-сироти, діти-позбавлені батьківського піклування, усиновлення, таємниця усиновлення, усиновлювач, опікун, піклувальник, підопічний, патронат, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Інститут влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування – це системна сукупність норм сімейного права, яка регулює однорідні суспільні відносини, щодо

влаштування дітей позбавлених батьківського піклування, що здійснюються за допомогою таких форм вираження даного інституту, як: встановлення опіки (піклування), усиновлення, передача дитини до прийомної сім'ї, дитячого будинку або закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Сутністю інституту влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування є забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання та розвитку таких дітей через систему заходів, спрямованих на захист їх прав та інтересів і визначення форми влаштування дітей, що позбавлені батьківського піклування.

Система інституту влаштування дітей позбавлених батьківського піклування – це взаємопов'язана внутрішньою структурою сукупність форм вираження даного інституту та відношень між ними, що утворюють єдине ціле в процесі їх реалізації.

Усиновлення - прийняття усиновлювачем у свою сім'ю дитини на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду. Усиновлення дитини провадиться в її інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя.

Встановлення опіки та піклування - влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України, які перебувають, переважно, у сімейних, родинних відносинах з цими дітьми-сиротами або дітьми, позбавленими батьківського піклування, з метою забезпечення їх виховання, освіти, розвитку і захисту їх прав та інтересів.

Передача до прийомної сім'ї - добровільне прийняття за плату сім'єю або окремою особою, яка не перебуває у шлюбі, із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від одного до чотирьох дітей на виховання та для спільного проживання.

Передача до дитячого будинку сімейного типу - прийняття в окрему сім'ю, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, на виховання та для спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт та/або дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей, включаючи рідних, у такій сім'ї не може перевищувати десяти осіб.

1.4. Самостійна робота студентів

Тема 1. Сімейне право як галузь приватного права України. Предмет, метод і джерела сімейного права

Завдання 1.Зобразити у вигляді схеми місце сімейного права в системі права України.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке сімейне право?
2. Який предмет сімейного права?
3. Який метод сімейного права?
4. Які принципи сімейного права?
5. Які функції сімейного права?
6. Система сімейного права.
7. Місце сімейного права в системі права України.
8. Ієрархія джерел сімейного права.

Тема 2. Історія сімейного права

Завдання 1. Підготувати таблицю основних етапів становлення сімейного законодавства.

Питання для самоконтролю:

1. Яка періодизація розвитку сімейного права?
2. Які Особливості регулювання сімейних відносин у країнах Стародавнього Світу (Вавилон, Єгипет, Індія, Древня Греція)?
3. Сімейне право Стародавнього Риму.
4. Сімейне право у Київській Русі та її правових пам'ятках.
5. Сімейне право у Литовських статутах.
6. Особливості регулювання сімейних відносин за законодавством Російської Імперії.
7. Історія радянського сімейного права.

Тема 3. Сім'я. Сімейні правовідносини

Завдання 1. Письмово підготувати наукові підходи до розуміння поняття «сім'я».

Завдання 2. Підготувати таблицю «Види сімейних правовідносин» (вказати на критерії поділу).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття сім'ї.
2. Підстави створення сім'ї.
3. Функції сім'ї.
4. Право особи на сім'ю.
5. Державна охорона сім'ї, дитинства та материнства.
6. Поняття сімейних правовідносин.
7. Ознаки сімейних правовідносин.
8. Види сімейних правовідносин.
9. Суб'єкти сімейних правовідносин.
10. Об'єкти сімейних правовідносин.
11. Зміст сімейних правовідносин.
12. Підстави виникнення, зміни і припинення сімейних правовідносин.
13. Поняття родинності.
14. Види родинності.
15. Поняття свояцтва.
16. Значення відносин родинності і свояцтва у сімейному праві.

Тема 4. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів. Шлюб як інститут сімейного права

Завдання 1. Відобразити етапи становлення інституту наречених в сімейному законодавстві.

Питання для самоконтролю:

1. Шлюб як основна підстава виникнення сімейних прав та обов'язків.
2. Поняття шлюбу.
3. Ознаки шлюбу.
4. Юридична природа шлюбу.
5. Відмінність шлюбу від фактичних шлюбних відносин.
6. Шлюбний вік та його юридичне значення.
7. Право на шлюб.
8. Умови вступу у шлюб.
9. Перешкоди для державної реєстрації шлюбу.
10. Правові наслідки шлюбу.
11. Правозгідність шлюбу.
12. Державна реєстрація шлюбу та її юридичне значення.
13. Час реєстрації шлюбу.
14. Місце реєстрації шлюбу.
15. Особливості реєстрації шлюбу із особами, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі.
16. Особливості реєстрації шлюбу з іноземними громадянами та особами без громадянства.
17. Правовий статус наречених.
18. Ознайомлення наречених з їхніми правами та обов'язками.
19. Взаємна обізнаність наречених про їх стан здоров'я.
20. Зобов'язання наречених у разі відмови від вступу в шлюб.

Тема 5. Недійсність шлюбу

Завдання 1. Підготувати схему «Види недійсних шлюбів».

Завдання 2. Підготувати проект рішення суду про визнання шлюбу недійсним.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та значення інституту недійсності шлюбу.
2. Шлюб, який є недійсним.
3. Шлюб, який визнається недійсним за рішенням суду.
4. Шлюб, який може бути визнаний недійсним за рішенням суду.
5. Загальні правові наслідки недійсності шлюбу.
6. Особливі правові наслідки недійсності шлюбу.
7. Права та обов'язки батьків і дитини, яка народилася у недійсному шлюбі.
8. Особливості провадження у справі про визнання шлюбу недійсним.
9. Особи, які мають право на звернення до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним.
10. Визнання шлюбу недійсним після його припинення.
11. Час з якого шлюб є недійсним.
12. Визнання шлюбу неукладеним.
13. Відмінність недійсного шлюбу від неукладеного.

Тема 6. Припинення шлюбу

Завдання 1. Підготувати проект рішення суду про розірвання шлюбу.

Завдання 2. Скласти позовну заяву до суду про розірвання шлюбу.

Завдання 3. Підготувати проект спільної заяви подружжя до суду про розірвання шлюбу.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та підстави припинення шлюбу.
2. Співвідношення понять «припинення шлюбу» та «розірвання шлюбу».
3. Припинення шлюбу внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим.
4. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання.
5. Розірвання шлюбу в державних органах реєстрації актів цивільного стану.
6. Розірвання шлюбу в судовому порядку.
7. Особливості розірвання шлюбу за спільною заявою подружжя.
8. Особливості розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя.
9. Заходи суду щодо примирення подружжя.
10. Юридичні наслідки розірвання шлюбу.
11. Момент припинення шлюбу у разі його розірвання.
12. Визнання розірвання шлюбу фіктивним.
13. Поняття та сутність поновлення шлюбу.
14. Встановлення режиму окремого проживання подружжя (інститут сепарації).
15. Правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя.

Тема 7. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя

Завдання 1. Складіть таблицю на тему «Види особистих немайнових прав подружжя».

Питання для самоконтролю:

1. Поняття особистих немайнових прав та обов'язків подружжя.
2. Види особистих немайнових прав і обов'язків подружжя.
3. Право на сім'ю.
4. Право на шлюб.
5. Право на материнство.
6. Право на батьківство.
7. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності.
8. Право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток.
9. Право дружини та чоловіка на зміну прізвища.
10. Право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї.
11. Право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканість.
12. Обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю.

Тема 8. Майнові права та обов'язки подружжя

Завдання 1. Скласти позовну заяву про поділ спільного сумісного майна подружжя.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття майнових прав та обов'язків подружжя.
2. Види майнових прав та обов'язків подружжя.
3. Право особистої приватної власності подружжя.
4. Майно, що є особистою приватною власністю дружини та чоловіка.
5. Здійснення дружиною, чоловіком права особистої приватної власності подружжя.
6. Право спільної сумісної власності подружжя.
7. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя.
8. Виникнення права спільної сумісної власності подружжя на майно, що належало дружині, чоловікові.
9. Об'єкти права спільної сумісної власності подружжя.
10. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності.
11. Право подружжя на поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
12. Особливості поділу майна подружжя, що є їх спільною сумісною власністю.
13. Застосування позовної давності до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
14. Накладення стягнення на майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
15. Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі.

Тема 9. Права та обов'язки подружжя по утриманню

Завдання 1. Підготувати позовну заяву про стягнення аліментів на користь одного з подружжя.

Завдання 2. Скласти схему умов стягнення утримання (аліментів) на користь дружини (чоловіка).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та сутність прав і обов'язків подружжя по утриманню.
2. Право на утримання одного з подружжя під час шлюбу.
3. Право на утримання після розірвання шлюбу.
4. Способи надання утримання.
5. Договір подружжя про надання утримання.
6. Поняття аліментів та порядок їх стягнення.
7. Час, протягом якого сплачуються аліменти одному з подружжя.
8. Визначення розміру аліментів одному з подружжя за рішенням суду.
9. Види доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів.
10. Припинення права на утримання.
11. Припинення права на утримання за домовленістю подружжя.
12. Позбавлення права на утримання або обмеження його строком.
13. Право дружини на утримання під час вагітності та у разі проживання з нею дитини.
14. Право чоловіка на утримання у разі проживання з ним дитини.
15. Право на утримання того з подружжя, з ким проживає дитина-інвалід.
16. Взаємна участь дружини та чоловіка у витратах на лікування.
17. Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою.

Тема 10. Сімейне договірне право

Завдання 1. Підготувати таблицю «Види договорів в сімейному праві».

Завдання 2. Скласти шлюбний договір.

Завдання 3. Скласти аліментний договір.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та види сімейних договорів.
2. Поняття та значення шлюбного договору.
3. Право на укладення шлюбного договору.
4. Зміст шлюбного договору.
5. Форма шлюбного договору.
6. Початок дії та строк шлюбного договору.
7. Визначення у шлюбному договорі правового режиму майна.
8. Визначення у шлюбному договорі порядку користування житлом.
9. Визначення у шлюбному договорі права на утримання.
10. Зміна умов шлюбного договору.
11. Право на відмову від шлюбного договору.
12. Розірвання шлюбного договору.
13. Визнання шлюбного договору недійсним.
14. Договір про розподіл майна подружжя.
15. Аліментний договір.
16. Договір про визначення способів участі у вихованні дитини.

Тема 11. Визначення походження дитини від батьків

Завдання 1. Обґрунтувати доречність існування в сімейному праві та законодавстві інституту сурогатного материнства.

Питання для самоконтролю:

1. Походження як підстава виникнення правового зв'язку між батьками і дітьми.
2. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою.
3. Визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.
4. Визначення походження дитини від батька у разі реєстрації повторного шлюбу з її матір'ю.
5. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі.
6. Визначення походження дитини за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини.
7. Визнання батьківства за рішенням суду.
8. Спир про батьківство між чоловіком матері дитини та особою, яка вважає себе батьком дитини.
9. Встановлення факту батьківства за рішенням суду.
10. Визнання материнства за рішенням суду.
11. Встановлення факту материнства за рішенням суду.
12. Запис подружжя батьками дитини.
13. Реєстрація визнання батьківства, материнства.
14. Запис про батьків дитини, якщо батьківство, материнство не встановлене.
15. Оспорювання батьківства особою, яка записана батьком дитини.
16. Оспорювання батьківства після смерті особи, яка записана батьком дитини.

Тема 12. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей

Завдання 1. Підготувати позовну заяву до суду про позбавлення батьківських прав.

Завдання 2. Скласти рішення суду про усунення перешкод в спілкуванні з дитиною (одного із батьків).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та сутність особистих немайнових прав та обов'язків батьків і дітей.
2. Принцип рівності суб'єктів батьківського правовідношення.
3. Порядок визначення прізвища, імені, по батькові дитини.
4. Зміна прізвища дитини її батьками.
5. Зміна по батькові дитини.

6. Обов'язок батьків забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я.
7. Обов'язок батьків зареєструвати народження дитини в державному органі реєстрації актів цивільного стану.
8. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини.
9. Права батьків щодо виховання дитини.
10. Забезпечення права дитини на належне батьківське виховання.
11. Права батьків та дитини на спілкування.
12. Права батьків по захисту дитини.
13. Особливості здійснення батьківських прав та виконання батьківських обов'язків.
14. Права та обов'язки неповнолітніх батьків.
15. Вирішення батьками питань щодо виховання дитини.
16. Врахування думки дитини при вирішенні питань, що стосуються її життя.
17. Вирішення органом опіки та піклування спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї.
18. Вирішення судом спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї.
19. Право батьків на визначення місця проживання дитини.
20. Спир між матір'ю та батьком щодо місця проживання малолітньої дитини.
21. Правові наслідки протиправної поведінки одного з батьків або іншої особи при визначенні місця проживання малолітньої дитини.
22. Право батьків на відібрання малолітньої дитини від інших осіб.
23. Поняття та сутність інституту позбавлення батьківських прав.
24. Підстави позбавлення батьківських прав.
25. Суб'єкти звернення з позовом про позбавлення батьківських прав.
26. Правові наслідки позбавлення батьківських прав.
27. Особливості правового статусу осіб, які позбавлені батьківських прав.
28. Влаштування дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав.
29. Побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав.
30. Поновлення батьківських прав.
31. Інститут відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав та його правові наслідки.
32. Обов'язок дитини, повнолітніх дочки та сина піклуватися про батьків.

Тема 13. Права батьків і дітей на майно. Правовідносини батьків і дітей по утриманню

Завдання 1. Визначити в вигляді таблиці особливості управління майном дитини.

Завдання 2. Підготувати позовну заяву про стягнення заборгованості за аліментами (на користь дитини).

Питання для самоконтролю:

1. Право власності дитини на майно, що призначене для її розвитку, навчання та виховання. Право спільної сумісної власності батьків та дітей.
2. Особливості управління майном дитини.
3. Право власності на аліменти, одержані на дитину.
4. Поняття та сутність обов'язків матері, батька утримувати дитину.
5. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину.
6. Обставини, які враховуються судом при визначенні розміру аліментів.
7. Особливості визначення розміру аліментів.
8. Визначення розміру аліментів у частці від заробітку (доходу) матері, батька дитини.
9. Визначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі.
10. Порядок стягнення аліментів.
11. Час, з якого присуджуються аліменти на дитину.
12. Зміна розміру аліментів.
13. Стягнення аліментів та інших коштів на дитину, яка перебуває у закладі охорони здоров'я,

навчальному або іншому закладі.

14. Стягнення аліментів за минулий час та заборгованості за аліментами.
15. Визначення заборгованості за аліментами, присудженими у частці від заробітку (доходу).
16. Встановлення строку сплати заборгованості.
17. Звільнення від сплати заборгованості за аліментами.
18. Контроль органу опіки та піклування за цільовим витрачанням аліментів.
19. Відповідальність за прострочення сплати аліментів.
20. Відрахування аліментів на дитину за ініціативою платника.
21. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину.
22. Участь батьків у додаткових витратах на дитину.
23. Підстави припинення аліментних зобов'язань.
24. Звільнення батьків від обов'язку утримувати дитину.
25. Припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно.
26. Особливості обов'язків батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання.
27. Поняття та сутність обов'язку повнолітніх дітей утримувати батьків.

Тема 14. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

Завдання 1. Порівняти правові статуси таких суб'єктів: усиновлювача, опікуна, піклувальника та патронатного вихователя (у вигляді таблиці за класифікаційними критеріями).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та сутність інституту усиновлення.
2. Особи, які можуть бути усиновлені.
3. Вимоги до осіб, які можуть бути усиновлювачами.
4. Особливості обліку дітей, які можуть бути усиновлені.
5. Особи, які не можуть бути усиновлювачами.
6. Порядок здійснення усиновлення.
7. Правові наслідки усиновлення.
8. Право на таємницю усиновлення.
9. Забезпечення таємниці усиновлення.
10. Недійсність усиновлення.
11. Скасування усиновлення.
12. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.
13. Встановлення опіки та піклування.
14. Правовий статус опікуна та піклувальника.
15. Опіка та піклування над дитиною, яка проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі.
16. Права дитини, над якою встановлено опіку та піклування.
17. Права дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, яка проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, прийомній сім'ї.
18. Права та обов'язки опікуна, піклувальника щодо дитини.
19. Припинення опіки і піклування.
20. Звільнення опікуна та піклувальника дитини від їх обов'язків.
21. Патронат як новий правовий інститут.
22. Правовий статус патронатного вихователя.
23. Поняття та сутність договору про патронат.
24. Істотні умови договору про патронат.
25. Особливості укладення, зміни і припинення договору про патронат.
26. Влаштування дитини у прийомну сім'ю як форма влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
27. Поняття прийомної сім'ї.

28. Правовий статус прийомних батьків.
29. Правовий статус прийомних дітей.
30. Порядок створення прийомної сім'ї.
31. Влаштування дітей до прийомної сім'ї.
32. Матеріальне забезпечення прийомної сім'ї.
33. Влаштування дитини у дитячий будинок сімейного типу як форма влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
34. Поняття дитячого будинку сімейного типу.
35. Правовий статус батьків-вихователів дитячого будинку сімейного типу. Правовий статус вихованців дитячого будинку сімейного типу.
36. Створення та ліквідація дитячого будинку сімейного типу.
37. Влаштування дітей до дитячого будинку сімейного типу.

Тема 15. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів

Завдання 1. Визначити чи можуть усиновити дід, баба свого (ю) онука (онукчу)? Обґрунтувати їх правовий статус у разі такого усиновлення (викласти матеріал письмово).

Завдання 2. Визначити особливості виникнення та припинення прав та обов'язків вітчима та мачухи (викласти матеріал письмово).

Питання для самоконтролю:

1. Право баби та діда, прабаби та прадіда на виховання внуків, правнуків.
2. Право баби і діда щодо захисту внуків.
3. Права братів та сестер на спілкування.
4. Право мачухи, вітчима брати участь у вихованні пасинка, падчерки.
5. Права та обов'язки особи, яка взяла у свою сім'ю дитину на виховання (фактичного вихователя).
6. Права сестри, брата, мачухи, вітчима та інших членів сім'ї на захист дітей.
7. Вирішення судом спорів щодо участі баби, діда, прабаби, прадіда, братів, сестер, мачухи, вітчима у вихованні дитини.
8. Обов'язки особи піклуватися про бабу, діда, прабабу, прадіда, а також про того, з ким вона проживала однією сім'єю.
9. Обов'язок баби, діда утримувати внуків.
10. Обов'язок внуків, правників утримувати бабу, діда, прабабу, прадіда.
11. Обов'язок по утриманню братів і сестер.
12. Обов'язок мачухи, вітчима утримувати падчерку, пасинка. Обов'язок інших осіб утримувати дитину.
13. Обов'язок падчерки, пасинка утримувати мачуху, вітчима.
14. Обов'язок особи утримувати тих, з ким вона проживала однією сім'єю до досягнення повноліття.
15. Визначення розміру аліментів, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів і порядок їх стягнення.
16. Зміна розміру аліментів та звільнення від їх сплати.
17. Визначення заборгованості за аліментами, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів.
18. Повне або часткове звільнення від заборгованості за аліментами.

Тема 16. Особливості регулювання сімейних відносин за участю іноземного елемента.

Сімейне право зарубіжних країн.

Завдання 1. Особа 1 (громадянка України) бажає зареєструвати шлюб з Особою 2 (громадянином іноземної держави) на території України. Визначити особливості реєстрації такого шлюбу.

Питання для самоконтролю:

1. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства у сімейних правовідносинах в Україні.
2. Особливості регулювання шлюбних відносин за участю іноземного елемента.
3. Колізійні питання визнання батьківства в Україні та за межами України.
4. Правовідносини усиновлення за участю іноземного елемента.
5. Колізійні питання опіки і піклування.
6. Застосування законів іноземних держав та міжнародних договорів.
7. Визнання в Україні актів цивільного стану, зареєстрованих за законами іноземних держав.
8. Особливості регулювання сімейних відносин у країнах романо-германської системи права.
9. Особливості регулювання сімейних відносин у країнах прецедентної системи права.
10. Особливості регулювання сімейних відносин у мусульманському праві. Особливості регулювання сімейних відносин у звичаєвих правових системах.

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі написання філософських есе та науково-дослідної роботи. Написання есе є обов'язковим, завдання обираються студентом на початку семестру і виконуються за ustalеними вимогами.

1.5.1. Основні вимоги до написання есе

Написання есе (твір-роздум) за вказаною тематикою виконується з метою демонстрації студентом інтелектуальних можливостей і сформованих навичок висловлювати у письмовій формі думки, що базуються на використанні отриманих теоретичних знань. Есе – це авторський огляд проблеми з використанням літературних джерел. Формулюється і розглядається проблема, наводяться аргументи з посиланням на конкретні приклади та з обов'язковим використанням першоджерел.

При виконанні індивідуального завдання необхідно взяти до уваги, що есе - це (фр. *essai* — «спроба», «начерк») — невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження автора з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми. З іншого боку, есе створюється на основі декількох джерел і зіставляє різні точки зору з досліджуваного питання.

Безпосередньому написанню роботи передують тривале вибіркове і критичне читання. Під останнім мається на увазі оцінка, сумнів і розуміння прочитаного матеріалу. Посиленню висунутих студентом аргументів сприяють наукові посилання на праці інших авторів. Зібрані в процесі опрацювання матеріалу цитати, інформація та дані стають значними тільки в тому випадку, коли вони послідовно і логічно інтегровані в аргумент.

Формальними вимогами, що складають структуру есе є його поділ на 4 частини: вступ (де сформульовано проблему/завдання, основні питання даної роботи, методи їхнього теоретичного розгляду, теоретичні підстави (роботи, теоретики, напрямки); основна частина з викладом заявленої проблематики (структурується на розсуд автора); висновок (містить основні підсумки, висновки виконаної праці), список літератури, складений відповідно до вимог бібліографічного опису й відповідає посиланням у тексті есе не менше 5-ти джерел).

- змістовними вимогами: логіка й адекватність викладу даній проблемі, відповідний підбір літератури, відсутність плагіату, науковий стиль.

Тема есе може бути як обраною із запропонованого списку тем, так і сформульована самим автором відповідно до проблематики курсу й власних наукових інтересів. У такому випадку тема повинна бути узгоджена з викладачем.

- у змісті есе обов'язково потрібне посилання на класиків філософської думки або відомих філософів сучасності, які розробляли проблему, що обрана для опису в есе.

Обсяг есе до – 0,15 д.а., тобто 6 тис. знаків із пробілами, з висотою кегля 14, через один інтервал. До об'єму есе не зараховуються титульна сторінка і сторінка зі списком літератури. Шрифт: Times New Roman.

Обов'язково в тексті повинні бути посилання на джерела, що були використані при написанні есе. Посилання подаються у квадратних дужках з вказівкою номера джерела, за яким воно внесене у список використаних джерел, та сторінки (якщо подається точна цитата), наприклад [3, с.8].

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 14 кеглем через 1,5 інтервали. Поля: верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,0 см, лівє – 3,0 см, правє – 1,0 см. Загальний обсяг есе – до 5 сторінок формату А4.

1.5.2. Теми есе

1. Регулятори сімейних відносин (закон, договір, звичаї, мораль, релігійні канони).
2. Особливості договірною регулювання сімейних відносин, а також застосування звичаїв.
3. Втілення моральних засад суспільства у нормах Сімейного кодексу України.
4. Співвідношення понять “сімейні відносини” та “сімейні правовідносини”.
5. Особливості сімейної право- та дієздатності.
6. Відносини родинності та свояцтва та їх правове значення.
7. Історичні форми розвитку сім'ї та реалії сьогодення.
8. Виникнення і розвиток вітчизняного сімейного права.
9. Сім'я в соціологічному і юридичному значенні (порівняльна характеристика).
10. Строки і позовна давність у сімейному праві України.
11. Пояснити співвідношення понять «укладення шлюбу» та «державна реєстрація шлюбу».
12. Визначити поняття та значення шлюбного віку в Україні.
13. Здійснення прав та виконання обов'язків неповнолітніми батьками.
14. Особливості реєстрації шлюбу із особами, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі.
15. Особливості реєстрації шлюбу з іноземними громадянами та особами без громадянства.
16. Поняття фіктивного шлюбу.
17. Розкрити зміст поняття «припинення шлюбу».
18. Поновлення шлюбу після його розірвання.
19. Порівняти зміст понять “речі для професійних занять подружжя” і “речі індивідуального користування” і їх правовий режим.
20. Випадки перетворення особистої власності на майно у спільну сумісну власність подружжя.
21. Особливості поділу об'єктів нерухомості між подружжям.
22. Види боргів подружжя і порядок їх погашення
23. Недоліки законодавчої регламентації шлюбного договору
24. Розвиток договору в сімейному праві як регулятор сімейних відносин.
25. Позбавлення батьківських прав як санкція у сімейному праві.
26. Співвідношення понять „аліменти” та „утримання”
27. Добровільний та примусовий порядок надання утримання.
28. Обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків та його виконання.
29. Підстави стягнення неустойки (пені) за несплату аліментів.
30. Презумпції батьківства та материнства.
31. Правове регулювання допоміжних репродуктивних технологій.
32. Сурогатне материнство в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект.
33. Сурогатне материнство: морально-правовий аспект.
34. Правові аспекти сурогатного материнства
35. Роздільне та спільне сумісне майно батьків та дітей.
36. Особливості управління майном дітей.
37. Визначити загальні правила, за якими батьки здійснюють управління майном малолітніх дітей.
38. Історія становлення законодавства про усиновлення в Україні. Засади рецепції римського права.
39. Суб'єкти надання згоди на усиновлення.
40. Особливості усиновлення повнолітніх осіб.

41. Таємниця усиновлення.
42. Історія становлення інституту опіки та піклування.
43. Поняття та специфіка договору патронату як сімейно-правового.
44. Колізійні питання усиновлення
45. Усиновлення дітей-громадян України іноземцями
46. Порівняти можливі способи (форми) влаштування дітей за законодавством, яке діяло до введення в дію Сімейного кодексу України 2002 р.
47. Порівняти інститут патронату з прийомною сім'єю та дитячим будинком сімейного типу.
48. Визначити порядок укладення шлюбу громадян України з іноземними громадянами чи особами без громадянства (іноземцями) на території України.
49. Визначити особливості укладення шлюбів іноземних громадян між собою на території України.

1.5.3. Основні вимоги до написання науково-дослідної роботи

Метою виконання творчих науково-дослідних робіт є закріплення і систематизація студентами отриманих знань у процесі участі в аудиторних заняттях і самостійної роботи.

Для виконання науково-дослідних робіт студенти повинні використовувати першоджерела, наукові статті, монографічну літературу.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студентів денної форми навчання виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента. Тема науково-дослідної роботи обирається студентом добровільно і закріплюється за студентом викладачем на початку семестру.

Роботи виконуються комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А4 (210 мм х 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів : лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

Обсяг роботи має забезпечувати належне висвітлення теми і не повинен перевищувати 14-16 сторінок друкованого тексту шрифтом Times New Roman кеглем 14 з міжрядковим інтервалом 1.5.

Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється.

Титульний аркуш науково-дослідної роботи оформлюється за зразком 1.

Зразок 1

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра цивільного права та процесу**

Навчальна дисципліна:
Сімейне право

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА
на тему:
„ ... назва теми ... „

Виконала:
ПІБ,
студентка 3 курсу
юридичного факультету

Перевірив:
ПІБ,
кандидат юридичних наук,
доцент

Творча наукова робота повинна бути структурованою, тобто після титульного аркуша містити: план, вступ, три (два) розділи, висновки, список використаних джерел. Складові частини творчої наукової роботи не обов'язково починати з нового аркуша. Розділи плану роботи формулюються самостійно студентом як найважливіші напрями розкриття її теми. Виклад роботи подається за наведеним нижче порядком.

ПЛАН

	Стор.
Вступ	- 2
1. (назва першого розділу)	- 3
2. (назва другого розділу)	- 6
3. (назва третього розділу)	- 9
Висновки	- 12
Список використаних джерел	- 14

Вступ

.....
(Виклад змісту вступу)
.....

1. (назва першого розділу)

.....
(Виклад змісту першого розділу)
.....

2. (назва другого розділу)

.....
(Виклад змісту другого розділу)
.....

3. (назва третього розділу)

.....
(Виклад змісту третього розділу)
.....

Висновки

.....
(Виклад змісту висновків)
.....

Список використаних джерел

1. ... (реквізити джерела)
2. ... (реквізити джерела)
3. ... (реквізити джерела) (і т.д. відповідно до вимог оформлення списку джерел).

Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання творчої наукової роботи і особистий підпис студента.

1.5.3.1. Темы науково-дослідних робіт

50. Регулятори сімейних відносин (закон, договір, звичаї, мораль, релігійні канони).
51. Особливості договірної регулювання сімейних відносин, а також застосування звичаїв.
52. Втілення моральних засад суспільства у нормах Сімейного кодексу України.
53. Співвідношення понять “сімейні відносини” та “сімейні правовідносини”.
54. Особливості сімейної право- та дієздатності.
55. Відносини родинності та свояцтва та їх правове значення.
56. Історичні форми розвитку сім'ї та реалії сьогодення.
57. Виникнення і розвиток вітчизняного сімейного права.
58. Сім'я в соціологічному і юридичному значенні (порівняльна характеристика).
59. Строки і позовна давність у сімейному праві України.
60. Пояснити співвідношення понять «укладення шлюбу» та «державна реєстрація шлюбу».
61. Визначити поняття та значення шлюбного віку в Україні.
62. Особливості реєстрації шлюбу із особами, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі.

63. Особливості реєстрації шлюбу з іноземними громадянами та особами без громадянства.
64. Поняття фіктивного шлюбу.
65. Розкрити зміст поняття «припинення шлюбу».
66. Поновлення шлюбу після його розірвання.
67. Порівняти зміст понять “речі для професійних занять подружжя” і “речі індивідуального користування” і їх правовий режим.
68. Випадки перетворення особистої власності на майно у спільну сумісну власність подружжя.
69. Особливості поділу об’єктів нерухомості між подружжям.
70. Види боргів подружжя і порядок їх погашення
71. Недоліки законодавчої регламентації шлюбного договору
72. Розвиток договору в сімейному праві як регулятор сімейних відносин.
73. Позбавлення батьківських прав як санкція у сімейному праві.
74. Співвідношення понять „аліменти” та „утримання”
75. Добровільний та примусовий порядок надання утримання.
76. Обов’язок повнолітніх дітей утримувати батьків та його виконання.
77. Підстави стягнення неустойки (пені) за несплату аліментів.
78. Презумпції батьківства та материнства.
79. Роздільне та спільне сумісне майно батьків та дітей.
80. Особливості управління майном дітей.
81. Визначити загальні правила, за якими батьки здійснюють управління майном малолітніх дітей.
82. Історія становлення законодавства про усиновлення в Україні. Засади рецепції римського права.
83. Суб’єкти надання згоди на усиновлення.
84. Особливості усиновлення повнолітніх осіб.
85. Таємниця усиновлення.
86. Історія становлення інституту опіки та піклування.
87. Поняття та специфіка договору патронату як сімейно-правового.
88. Колізійні питання усиновлення
89. Усиновлення дітей-громадян України іноземцями
90. Порівняти можливі способи (форми) влаштування дітей за законодавством, яке діяло до введення в дію Сімейного кодексу України 2002 р.
91. Порівняти інститут патронату з прийомною сім’єю та дитячим будинком сімейного типу.
92. Визначити порядок укладення шлюбу громадян України з іноземними громадянами чи особами без громадянства (іноземцями) на території України.
93. Визначити особливості укладення шлюбів іноземних громадян між собою на території України.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного заліку.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття сімейного права.
2. Предмет сімейного права. Метод сімейного права.
3. Принципи сімейного права.
4. Функції сімейного права. Система сімейного права.
5. Місце сімейного права в системі права України.
6. Сімейне право як навчальна дисципліна. Сімейне право як наука.
7. Поняття та види джерел сімейного права.
8. Поняття сім’ї. Підстави створення сім’ї.
9. Функції сім’ї.
10. Право особи на сім’ю.
11. Поняття та ознаки сімейних правовідносин.

12. Види сімейних правовідносин.
13. Суб'єкти, об'єкти та зміст сімейних правовідносин.
14. Підстави виникнення, зміни і припинення сімейних правовідносин.
15. Поняття та види родинності. Поняття свояцтва. Їх у сімейному праві.
16. Здійснення сімейних прав. Виконання сімейних обов'язків.
17. Захист сімейних прав та інтересів.
18. Участь органів опіки і піклування у захисті сімейних прав та інтересів.
19. Судовий захист сімейних прав.
20. Нотаріальний захист сімейних прав.
21. Самозахист сімейних прав.
22. Застосування до регулювання сімейних відносин Цивільного кодексу України.
23. Застосування аналогії права та аналогії закону у сімейному праві.
24. Врахування звичаїв при вирішенні судом сімейних спорів.
25. Акти цивільного стану.
26. Строки та терміни у сімейному праві.
27. Особливості застосування позовної давності до вимог, що впливають із сімейних правовідносин.
28. Шлюб як основна підстава виникнення сімейних прав та обов'язків.
29. Поняття та ознаки шлюбу.
30. Концепції шлюбу у юридичній науці.
31. Відмінність шлюбу від фактичних шлюбних відносин.
32. Шлюбний вік та його юридичне значення. Право на шлюб.
33. Умови вступу у шлюб.
34. Перешкоди для державної реєстрації шлюбу.
35. Правові наслідки шлюбу.
36. Правозгідність шлюбу.
37. Державна реєстрація шлюбу та її юридичне значення.
38. Час реєстрації шлюбу. Місце реєстрації шлюбу.
39. Особливості реєстрації шлюбу із особами, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі.
40. Особливості реєстрації шлюбу з іноземними громадянами та особами без громадянства.
41. Правовий статус наречених.
42. Поняття та значення інституту недійсності шлюбу.
43. Види недійсних шлюбів.
44. Правові наслідки недійсності шлюбу.
45. Визнання шлюбу недійсним після його припинення. Час з якого шлюб є недійсним.
46. Співвідношення понять «визнання шлюбу неукладеним» та «визнання шлюбу недійсним».
47. Поняття та підстави припинення шлюбу.
48. Співвідношення понять «припинення шлюбу» та «розірвання шлюбу».
49. Припинення шлюбу внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим.
50. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання.
51. Розірвання шлюбу в державних органах реєстрації актів цивільного стану.
52. Розірвання шлюбу в судовому порядку.
53. Особливості розірвання шлюбу за спільною заявою подружжя.
54. Особливості розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя.
55. Заходи суду щодо примирення подружжя.
56. Визнання розірвання шлюбу фіктивним.
57. Поняття та сутність поновлення шлюбу.
58. Встановлення режиму окремого проживання подружжя (інститут сепарації).
59. Поняття та види особистих немайнових прав та обов'язків подружжя.
60. Поняття та види майнових прав та обов'язків подружжя.
61. Право особистої приватної власності подружжя.
62. Право спільної сумісної власності подружжя.
63. Особливості поділу майна подружжя, що є їх спільною сумісною власністю.

64. Застосування позовної давності до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
65. Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі.
66. Поняття та сутність прав і обов'язків подружжя по утриманню.
67. Договір подружжя про надання утримання.
68. Поняття аліментів та порядок їх стягнення.
69. Види доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів.
70. Припинення права на утримання одного з подружжя.
71. Право дружини на утримання під час вагітності та у разі проживання з нею дитини.
72. Право чоловіка на утримання у разі проживання з ним дитини.
73. Право на утримання того з подружжя, з ким проживає дитина-інвалід.
74. Взаємна участь дружини та чоловіка у витратах на лікування.
75. Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою.
76. Поняття та види сімейних договорів.
77. Поняття та значення шлюбного договору.
78. Зміст шлюбного договору. Форма шлюбного договору.
79. Право на відмову від шлюбного договору. Розірвання шлюбного договору.
80. Визнання шлюбного договору недійсним.
81. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою.
82. Визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.
83. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі.
84. Визначення походження дитини за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини.
85. Визнання батьківства (материнства) за рішенням суду.
86. Встановлення факту батьківства (материнства) за рішенням суду.
87. Оспорювання батьківства.
88. Оспорювання материнства.
89. Поняття та сутність особистих немайнових прав та обов'язків батьків і дітей.
90. Порядок визначення прізвища, імені, по батькові дитини. Зміна прізвища дитини її батьками.
91. Права та обов'язки неповнолітніх батьків.
92. Врахування думки дитини при вирішенні питань, що стосуються її життя.
93. Право батьків на визначення місця проживання дитини.
94. Поняття та сутність інституту позбавлення батьківських прав.
95. Підстави та правові наслідки позбавлення батьківських прав.
96. Поновлення батьківських прав.
97. Інститут відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав та його правові наслідки.
98. Поняття та сутність майнових прав та обов'язків батьків і дітей.
99. Особливості управління майном дитини.
100. Поняття та сутність обов'язків матері, батька утримувати дитину.
101. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину.
102. Стягнення аліментів за минулий час та заборгованості за аліментами.
103. Участь батьків у додаткових витратах на дитину.
104. Припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно.
105. Особливості обов'язків батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання.
106. Поняття та сутність обов'язку повнолітніх дітей утримувати батьків.
107. Поняття та сутність інституту усиновлення.
108. Правові наслідки усиновлення.
109. Право на таємницю усиновлення.
110. Недійсність усиновлення. Скасування усиновлення.
111. Поняття і значення інституту опіки та піклування в сімейному праві.

112. Патронат як правовий інститут.

113. Влаштування дитини у прийомну сім'ю як форма влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.

114. Влаштування дитини у дитячий будинок сімейного типу як форма влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.

115. Поняття та сутність особистих немайнових прав і обов'язків інших членів сім'ї та родичів.

116. Поняття та сутність майнових прав і обов'язків інших членів сім'ї та родичів.

117. Поняття та сутність сімейних правовідносин з іноземним елементом.

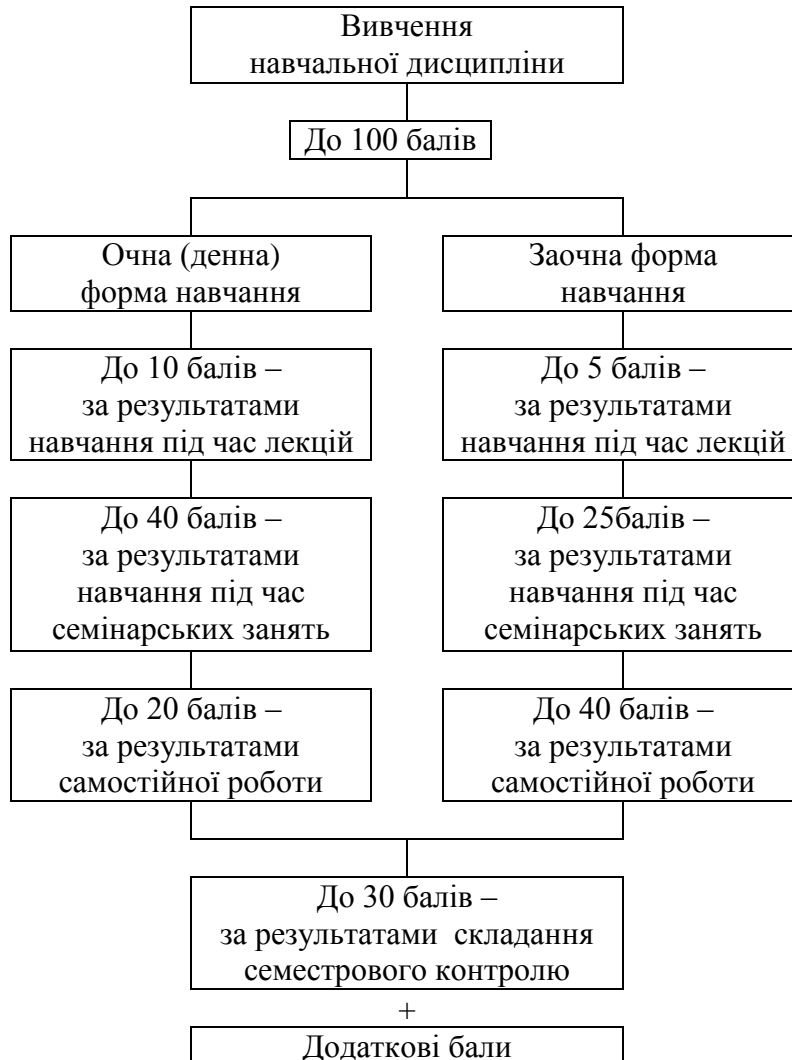
1.6.2. Приклад залікового білету

1. Поняття сімейного права.

2. Підстави та правові наслідки позбавлення батьківських прав.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 10 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій									
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	Денна	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	тем	Номер теми																Усього балів	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.		
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	12
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	8																8	
	Усього балів																	20	

3. Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
2. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. — К.: Ін Юре, 2003. — 532 с.
3. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. — К. : Правова єдність, 2009. — 500 с.

3.2. Допоміжні джерела

Тема 1. Сімейне право як галузь приватного права. Предмет, метод і джерела сімейного права

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // ОВУ. — 2006. — № 32. — 23 серпня. — Ст. 2371
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // ВВРУ. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
3. Матвеев Г.К. Советское семейное право / Г.К. Матвеев. — М.: Юридическая литература, 1978. — 240 с.
4. Мироненко В. П. Сімейне право України: Підручник / В.П. Мироненко, С.А. Пилипенко / [За заг. ред. В.П. Мироненко] — К.: Правова Єдність, 2008. — 477 с.
5. Миронова Г. Моральні засади Сімейного кодексу України/ Г. Миронова // Право України. — 2004. - №4. — С. 99.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. // Права Людини: Міжнародні договори України, декларації, документи. — К.: Юрінформ, 1992. — С. 36 — 62.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. // Права Людини: Міжнародні договори України, декларації, документи. — К.: Юрінформ, 1992. — С. 24 — 36.
8. Муратова С.А. Семейное право: Учебное пособие. Нормативные акты / С.А. Муратова. — М.: Юриспруденция, 2001. — 384 с.
9. Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України. Матеріали Круглого столу. 25 травня 2006р., м. Київ. — Х.: Ксилон, 2007. — 212 с.
10. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / [За ред. Є.О. Харитоновна]. — Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. — 552 с.
11. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р.
12. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 року // Відомості Верховної Ради України. — 2010. - № 38. — Ст. 509.
13. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 р. № 9 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — №5.
14. Про застосування судами деяких норм Кодексу про шлюб та сім'ю України: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 1998 № 16 // Вісник Верховного Суду України. — 1998. — № 3.
15. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. — К.: Ін Юре, 2003. — 532 с.
16. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. — К. : Правова єдність, 2009. — 500 с.
17. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
18. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] — Х.: Ксилон, 2008. — 855 с.
19. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] — К.: КНТ, 2008. — 1248 с.
20. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2003. — № 11. — Ст. 461.

21. Шевченко Я.М. Вдосконалення законодавства про сім'ю / Я.М. Шевченко – К.: Наукова думка, 1986. – 165 с.
22. Шевченко Я.М. Проблеми нового Сімейного кодексу України / Я.М. Шевченко // Проблеми законності. – Харків, 2003. – С. 5-9.

Тема 2. Історія сімейного права

1. Энгельс Фридрих Происхождение семьи, частной собственности и государства. В связи с исследованиями Льюиса Г. Моргана. / Ф. Энгельс. – М.: Политиздат, 1982. – 238 с.
2. Бошко В.И. Очерки советского семейного права / В.И. Бошко. – К.: Госполитиздат УССР, 1952. – 371 с.
3. Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20 червня 1969 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1969. - №26. – Ст. 204.
4. Белякова А.М. Советское семейное право / А.М. Белякова, Е.М. Ворожейкин. – М., 1974. – 304 с.
5. Бошко В.И. Очерки советского семейного права / В.И. Бошко. – К.: Госполитиздат УССР, 1952. – 371 с.
6. Матвеев Г.К. История брачно-семейного законодательства Украинской ССР / Г.К. Матвеев. – К.: Изд-во КГУ, 1960. – 64 с.
7. Матвеев Г.К. Советское семейное право / Г.К. Матвеев. – М.: Юридическая литература, 1978. – 240 с.
8. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: Т. 1. [За ред. Р.О. Стефанчука, М.О. Стефанчука]. – К.: Правова єдність, 2009. – 1168 с.
9. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: Т. 2. [За ред. Р.О. Стефанчука, М.О. Стефанчука]. – К.: Правова єдність, 2009. – 1240 с.
10. Маслов В.Ф. Действующее законодательство о браке и семье / В.Ф. Маслов, З.А. Подопригора, А.А. Пушкин. – Харьков, 1972. – 212 с.
11. Матвеев Г.К. История брачно-семейного законодательства Украинской ССР / Г.К. Матвеев. – К.: Изд-во КГУ, 1960. – 64 с.
12. Махмудов М.А. Некоторые аспекты развития брачно-семейного законодательства в Таджикистане / М.А. Махмудов // Изв. АН ТаджССР. Сер.: Философия, экономика, правоведение. - Душанбе, 1991. - N 3. - С.63-66.
13. Орлова В.Д., Иванилова Е.П. Влияние норм брачного права на демографическое поведение крестьян Тамбовской губернии в XIX в.: источники и возможные методы их обработки / В.Д. Орлова, Е.П. Иванилова // Социально-демографическая история России XIX-XX вв. Современные методы исследования. - Тамбов, 1999. - С.90-100.
14. Охрана прав и интересов личности (гражданско-правовой аспект) [Отв. ред. Я.М. Шевченко]. – К.: Наукова думка, 1992. – 201 с.
15. Пенкрат В.И. Семейное право Республики Беларусь / В.И. Пенкрат. – Минск: «Молодёжное научное общество», 2001. – 180 с.
16. Петров Н.А. Регулирование семейно-брачных отношений у чувашей по нормам обычного права во 2-й пол. XIX - нач. XX вв. / Н.А. Петров // Семья в России. - М.; Чебоксары, 2001. - N 1. - С.60-72.
17. Пиков Г.Г. Семейно-брачное право у киданей / Г.Г. Пиков // Центральная Азия и соседние территории в средние века. - Новосибирск, 1990. - С.25-42.
18. Победоносцев К.П. Курс гражданского права. Часть вторая: Права семейственные, наследственные и завещательные / К.П. Победоносцев. – М.: Статут, 2003. – 656 с.
19. Полянский П.Л. Развитие понятия брака в истории советского семейного права / П.Л. Полянский // Вестн. Моск. ун-та. Сер.11, Право. - 1998. - N 1. - С.98-106.
20. Фисенко Л.А. Семейное право Российской Федерации: Учебное пособие для учащихся юридических факультетов ,колледжей и средних специальных учебных заведений. (Сер. «Учебники XXI века») / Л.А. Фисенко – Ростов, н/Дп - «Феникс», 2001. – 320 с.
21. Цатурова М.К. Русское семейное право XVI-XVIII вв. / М.К. Цатурова - М.: Юрид. лит, 1991. - 111 с.
22. Энгельс Фридрих Происхождение семьи, частной собственности и государства. В связи с исследованиями Льюиса Г. Моргана. / Ф. Энгельс. – М.: Политиздат, 1982. – 238 с.

Тема 3. Сім'я. Сімейні правовідносини

1. Ватрас В.А. Вчення про суб'єкта сімейних правовідносин в правових теоріях та школах / В.А. Ватрас // Університетські наукові записки. – 2009. - №. 2. – С. 68-74.
2. Ватрас В.А. До питання про законодавче закріплення поняття «сім'я» / В.А. Ватрас // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 44. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. – С. 327-332.
3. Ватрас В.А. Особливості суб'єктного складу подружніх і прирівняних до них правовідносин / В.А. Ватрас // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2009. - №. 1. - С. 65-70.
4. Ватрас В.А. Деякі питання участі церкви у відносинах, які регулюються сімейним законодавством / В.А. Ватрас // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Науковий часопис. – 2003. - №1 (5). – С. 79-83.
5. Ватрас В.А. Деякі проблеми регулювання сімейних відносин за Цивільним кодексом України / В. А. Ватрас // Еволюція цивільного законодавства: проблеми теорії і практики. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 29-30 квітня 2004 р., м. Харків. – К.: Академія правових наук України, НДІ приватного права і підприємництва, НДІ Інтелектуальної власності, Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, 2004. – С. 416-422.
6. Ватрас В.А. До питання про поняття сімейних правовідносин / В.А. Ватрас // Молодь у юридичній науці: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції молодих вчених «Другі осінні юридичні читання». – Хмельницький: Вид-во ХІУП, 2003. – С. 76-78.
7. Ватрас В.А. Поняття «сім'я» у сімейному праві України / В.А. Ватрас // Форум права. – 2009. – №1. – С. 83-91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09vvacpu.pdf>
8. Ватрас В.А. Про сутність сімейних правовідносин / В.А. Ватрас // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Науковий часопис. – 2003. - №3-4 (7-8). - С. 111-118.
9. Ватрас В.А. Проблеми відмежування суб'єкта сімейного права від суб'єкта сімейного правовідношення / В.А. Ватрас // Методологія приватного права: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-теоретичної конференції, м. Київ, 30 травня 2003 р.). / Редкол.: О.Д. Крупчан (голова) та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 480 с. (С. 312-318).
10. Ватрас В.А. Рішення Конституційного Суду України по справі про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї» як джерело сімейного права / В.А. Ватрас // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13-14 листопада 2009 року): У 4-х частинах. – Частина третя: Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес». – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2009. – С. 45-47.
11. Ватрас В.А. Сімейна правоздатність як особливе суб'єктивне право / В.А. Ватрас // Проблеми здійснення та захисту особистих немайнових прав фізичної особи в умовах євроінтеграції (м. Хмельницький, 12 жовтня 2007 року): Науково-практичний стіл: Збірник тез наукових повідомлень учасників / Ред. кол. Білоусов Ю.В., Бобрик В.І. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 240 с. С. 128-133.
12. Ватрас В.А. Суб'єкти сімейних правовідносин / В.А. Ватрас / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 — цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. — Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2008. - 227 с.
13. Ватрас В.А. Суб'єктний склад правовідносин щодо імплантації ембріона дитини жінці із генетичного матеріалу подружжя / В.А. Ватрас // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. - №4. – С. 72-75.
14. Ватрас В.А. Батьки і діти як суб'єкти сімейних правовідносин / В.А. Ватрас // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. — 2008. — № 4. - С. 145-150.
15. Ватрас В.А. Суб'єкти сімейного права у Стародавньому Римі / В.А. Ватрас // Актуальні проблеми держави і права. Випуск 23. — Одеса: Юридична література, 2004. — С. 173-178.

16. Веберс Я.Р. Понятие родства как основания возникновения прав и обязанностей / Я.Р. Веберс // Вестник МГУ. Серия Право. – 1962. – №4. – С. 29-37 с.
17. Веберс Я.Р. Правосубъектность граждан в советском гражданском и семейном праве / Я.Р. Веберс. – Рига: Зинатне, 1976. – 231 с.
18. Ворожейкин Е.М. Правовые основы брака и семьи / Е.М. Ворожейкин. – М.: Юридическая литература, 1969. – 160 с.
19. Ворожейкин Е.М. Семейные правоотношения в СССР / Е.М. Ворожейкин. – М.: Юрид. лит., 1972. – 336 с.
20. Глущенко П.П. Социально-правовая защита семьи в Российской Федерации: Монография / П.П. Глущенко. – СПб, 1999. – 344 с.
21. Королев Ю.А. Российская семья: правовые проблемы / Ю.А. Королев // Семья в России. - 1996. - № 1. - С.46-58.
22. Королёв Ю.А. Семья как субъект права / Ю.А. Королёв // Журнал Российского права. – 2000. – №10. – М.: Норма. – С. 61-66.
23. Королев Ю.А. Супруги, родители, дети / Ю.А. Королёв – М.: Юрид. лит., 1985. – 176 с.
24. Мананкова Р.П. Правовой статус членом семьи по советскому семейному законодательству / [Под ред. Б.Л. Хаскельберга] / Р.П. Мананкова. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1991. – 232 с.
25. Мельник Е.Ф. Права та обов'язки членів сім'ї. Дякі питання шлюбно-сімейного законодавства / Е.Ф. Мельник. – К.: Політвидав України, 1976. – 52 с.
26. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / [За ред. Є.О. Харитоновна]. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. – 552 с.
27. Рамзаев П.В. Члены семьи по семейному и жилищному законодательству / П.В. Рамзаев // Основы законодательства Союза ССР и союзных республик о браке и семье в правоприменительной практике: Межвузовский тематический сборник. Саратов, 1978. – С. 33-36.
28. Ромовська З.В. Сімейне законодавство України: Гендерна експертиза / З.В. Ромовська. – К.: Логос, 2001. – 40 с.
29. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
30. Рясенцев В.А. Семейное право / В.А. Рясенцев. – М.: Юридическая литература, 1982. – 256 с.
31. Свердлов Г.М. Советское семейное право / Г.М. Свердлов. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1958. – 299 с.
32. Семейные правоотношения: вопросы теории практики: Материалы Международной научно-практической конференции. (Воронеж, 8 декабря 2006г.) / [под. ред. О.И. Величковой, О.Н. Шеменевой] – Воронеж: Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2007. – 333 с.
33. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.
34. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.
35. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
36. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
37. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.
38. Слепакова А.В. Правоотношения собственности супругов / А.В. Слепакова. – М.: Статут, 2005. – 442 с.
39. Червоный Ю.С. Понятие и особенности семейных правоотношений / Ю.С. Червоный // Суспільство. Держава. Право. Цивільне право. Випуск 1. – 2002. - №1. – С. 16-23.
40. Шевченко Я.М. Юридичне розуміння поняття сім'ї / Я.М. Шевченко // Гендерні паритети в умовах трансформації суспільства: Монографія / Кол.авт. [За заг.ред. Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко] – К.: ТОВ "Видавництво «Юридична думка». – 372 с.

41. Шевченко Я.Н. Правовое регулирование охраны семьи по советскому семейному законодательству / Я.Н. Шевченко // Материалы Всесоюзной научно-практической конференции «Проблемы советского семейного права» (19-21 января 1979 г.). – М.: Институт государства и права АН СССР, 1980. – С. 13-14.

42. Шевченко Я.Н. Проблемы семейной правосубъектности / Шевченко Я.Н. // Охрана прав и интересов личности. Гражданско-правовой аспект / [Под ред. Я.Н. Шевченко]. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 20-32.

Тема 4. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів. Шлюб як інститут сімейного права

1. Азімов Ч. Здійснення самозахисту в цивільному праві / Азімов Ч. // Вісник Академії правових наук України. — 2001. — № 2.

2. Антонюк О.І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист: Дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» Антонюк О. І. — Київ, 2005. — 205 с.

3. Грибанов В.П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав / В.П. Грибанов. – М.: Изд-во МГУ, 1972. – 284 с.

4. Лозова Г.О. Законодавче визначення сім'ї та шлюбу / Г.О. Лозова // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права – 2006. - №1(17). – С. 119-122.

5. Нечаева А.М. Семья как самостоятельный объект правовой охраны / А.М. Нечаева // Государство и право. - 1996. - N 12. - С.99-107.

6. Пономаренко О.М. До питання про можливість визнання сім'ї суб'єктом права соціального забезпечення / О.М. Пономаренко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Науковий часопис. – 2004. - №4(12). – С. 134-139.

7. Поротикова О. А. Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом. / Поро тикова О.А. — М.: Волтерс Клувер, 2007. — 256 с.

8. Право и защита семьи государством [Отв. ред. В. П. Мозолин, В. А. Рясенцев] / Е.Г. Азарова, Ю.А. Королев, Е.В. Кулагина и др.; АН СССР, Ин-т государства и права – М. : Наука , 1987. – 182 с.

9. Про затвердження Інструкції з ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян: Наказ Міністерства юстиції України від 24 липня 2008 року №1269/5 // Офіційний вісник України. – 2008. - №56 (08.08.2008). - Ст.1891.

10. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 39 (28.09.93). - Ст. 383.

11. Про практику розгляду судами справ про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 липня 1995 року №12 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 2004. - № 11.

12. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.

13. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.

14. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.

15. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.

Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.

16. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: монографія / Стефанчук М.О. — К.: КНТ, 2008. — 184 с.

17. Тимошенко И.В. Брачно-семейные отношения и споры: советы адвоката / И.В. Тимошенко, Ф.П. Ходеева – Москва: ИКЦ «МарТ», Ростов н/Д: Издательский Центр «МарТ», 2004. – 240 с.

18. Толстой В.С. Понятие семьи в советском праве / В.С. Толстой // Советская юстиция. – 1969. – №19. – С. 3-10.

19. Туманова Л.В. Защита семейных в Европейском суде по правам человека / Л.В.Туманова, И.А. Владимирова – М.: Издательский Дом «Городец», 2007. – 208 с.

Тема 5. Недійсність шлюбу

1. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11 // <http://www.scourt.gov.ua/>.
2. Мироненко В. П. Сімейне право України: Підручник / В.П. Мироненко, С.А. Пилипенко / [За заг. ред. В.П. Мироненко] – К.: Правова Єдність, 2008. – 477 с.
3. Муратова С.А. Семейное право: Учебное пособие. Нормативные акты / С.А. Муратова. – М.: Юриспруденция, 2001. – 384 с.
4. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / [За ред. Є.О. Харитонов]. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. – 552 с.
5. Ромовська З.В. Сімейне законодавство України: Гендерна експертиза / З.В. Ромовська. – К.: Логос, 2001. – 40 с.
6. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
7. Рясенцев В.А. Семейное право / В.А. Рясенцев. – М.: Юридическая литература, 1982. – 256 с.
8. Свердлов Г.М. Советское семейное право / Г.М. Свердлов. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1958. – 299 с.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
10. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
11. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с.

Тема 6. Припинення шлюбу

1. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11 // <http://www.scourt.gov.ua/>.
2. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.
3. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.
4. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
5. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
6. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
7. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
8. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.
9. Слепакова А.В. Правоотношения собственности супругов / А.В. Слепакова. – М.: Статут, 2005. – 442 с.
10. Советское семейное право / [Под ред. В.Ф. Маслова, А.А. Пушкина]. – К., 1982. – 223 с.
11. Харитонов Є.О. Цивільне і сімейне права України: Навчально-практичний посібник / [За ред. Є.О. Харитонів, А.І. Дришлюка] / Харитонов Є.О., Калітенко О.М., Зубар В.М. та ін. – Х.: Одіссей, 2003. – 856 с.
12. Цивільне право України: навч. посіб. / Ю. В. Білоусов, В. А. Ватрас, С. Д. Гринько та ін.; за ред. Р. О. Стефанчука. — К.: Правова єдність, 2009. — 536 с.

Тема 7. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя

1. Лозова Г.О. Законодавче визначення сім'ї та шлюбу / Г.О. Лозова // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права – 2006. - №1(17). – С. 119-122.
2. Мазур О.С. Сімейне право України: Навч. посіб. Для дистанц. навчання / О.С. Мазур – К.: Ун-т «Україна», 2005. – 116 с.

3. Мананкова Р.П. Правовой статус членом семьи по советскому семейному законодательству [Под ред. Б.Л. Хаскельберга] / Р.П. Мананкова. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1991. – 232 с.
4. Медведев И.Г. Комментарий к конвенциям в области имущественных отношений супругов и наследования / И.Г. Медведев. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 248 с.
5. Мироненко В. П. Сімейне право України: Підручник / В.П. Мироненко, С.А. Пилипенко [За заг. ред. В.П. Мироненко] – К.: Правова Єдність, 2008. – 477 с.
6. Муратова, Светлана Александровна. Семейное право: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / С.А. Муратова, - 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2009. – 367 с.
7. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України: Видання друге, доповнене / Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Білоусов Ю.В. та ін.. [За ред. Є.О. Харитонova]. – Х.: ТОВ «Одіссей». – 2008. – 560 с.
8. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / [за ред. Ю.С. Червоного]. – К. : Істина, 2003. – 464 с.
9. Нечаева А.М. Правонарушения в сфере личных семейных отношений / А.М. Нечаева– М.: Наука, 1991. – 238 с.
10. Нечаева А.М. Семейное право: Учебник – 3-е изд., перераб. и доп. / А.М. Нечаева – М.: Юристъ, 2008. – 328 с.
11. Нечаева А.М. Семейное право: проблемы и перспективы развития / А.М. Нечаева // Государство и право. - 1999. - N 3. - С.69-75.
12. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
13. Рузакова О.А. Семейное право: Учеб.-практ. Пособие / О.А. Рузакова. – М. : Экзамен: Право и закон, 2003. - 256 с.
14. Семейное право: Учебник / Гонгалo Б.М., Крашенинников П.В., Михеева Л.Ю., Рузакова О.А. [Под ред. П.В. Крашенинникова] М.: Статут, 2008. – 302 с.
15. Семейное право России : практикум и методические материалы: учеб. пособ. / О,И. Величкова, Е.А. Позднякова, О.А. Поротникова и др. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 288 с.
16. Семейное право Российской Федерации и иностранных государств: Основные институты / [Под ред. В.В. Залесского] – М.: 2004. – 310с.
17. Стефанчук Р. О. Загальнотеоретичні проблеми поняття та системи особистих немайнових прав фізичних осіб у цивільному праві України: монографія / Р.О. Стефанчук / Академія правових наук України; НДІ приватного права і підприємництва. Подільська лабораторія з проблем адаптації цивільного законодавства України до законодавства Європейського Союзу. — Хмельницький: Видавництво Хмельницького ун-ту управління та права, 2006. — 170 с.
18. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія / Стефанчук Р.О. — К.: КНТ, 2008. — 626 с.

Тема 8. Майнові права та обов'язки подружжя

1. Жилинкова И.В. Правовой режим имущества членов семьи / И.В. Жилинкова. – Харьков: Консум, 2000. – 398 с.
2. Немков А.М. Имущественные правоотношения в семье / А.М. Немков. – Пермь, 1966. – 132 с.
3. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11 // <http://www.scourt.gov.ua/>.
4. Про судову практику у справах за позовом про захист права приватної власності: постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.1995 р. № 20 (зі змінами і доповненнями) // БЗЮПУ. — 1998. — № 8. — С. 26.
5. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
6. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с.
7. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.

8. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.
9. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
10. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
11. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
12. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.

Тема 9. Права та обов'язки подружжя по утриманню

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
2. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с.
3. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.
4. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.
5. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
7. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
8. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.

Тема 10. Сімейне договірне право

1. Александров И.Ф. Семейное право: Учеб. Пособие / И.Ф. Александров. – М.: РИОР, 2008. – 120 с.
2. Гражданское право России. Общая часть: Курс лекций / М. И. Брагинский, В. В. Залесский, Н. И. Клейн и др. / Отв. ред. О. Н. Садилов. — М.: Юристъ, 2001. — 776 с.
3. Гражданское право Украины: В 2 ч.: Ч. 1 / А. А. Пушкин, В. М. Самойленко, Р. Б. Шишка и др. / Под ред. А. А. Пушкина, В. М. Самойленко. — Х.: Основа, 1996. — 437 с.
4. Гражданское право. Том 1 / М. М. Агарков, С. Н. Братусь, Д. М. Генкин и др. / Под ред. М. М. Агаркова и Д. М. Генина. — М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1944. — 419 с.
5. Гражданское право. учебник для вузов. Часть первая / Н. Г. Валиева, Б. М. Гонгало, Ю. Е. Добрынин и др. / Под общей ред. Т. И. Илларионовой, Б. М. Гонгало, В. А. Плетнёва. — М.: Норма-Инфра-М, 1998. — 464 с.
6. Гражданское право. Часть первая. учебник для юридических вузов / М. М. Агарков, С. Н. Братусь, Д. М. Генкин и др. / Отв. ред. Я. Ф. Миколенко и П. Е. Орловский. — М.: Юрид. изд-во 1 тип. НКПС, 1938. — 282 с.
7. Гражданское право. Часть первая: учебник / Н. Н. Агафоновна, С. В. Артеменков, В. В. Безбах и др. / Отв. ред. В. П. Мозолин, А. И. Масляев. — М.: Юристъ, 2005. — 719 с.
8. Гражданское право: актуальные проблемы теории и практики / А. Б. Бабаев, С. А. Бабкин, Р. С. Бевзенко и др. / Под общ. ред. В. А. Белова. — М.: Юрайт-Издат, 2007. — 993 с.
9. Гражданское право: В 4 т. Том I: Учебник / В. С. Ем, Н. В. Козлова, С. М. Корнеев и др. / Отв. ред. Е. А. Суханов. — М.: Волтерс Клувер, 2004. — 720 с.
10. Гражданское право: Учебник в 2-х ч.: Ч. 1 / В. Н. Годунов, Т. В. Грунтова, А. В. Каравай и др. / Под общ. ред. В. Ф. Чигиря. — Минск: Амалфея, 2000. — 976 с.
11. Гражданское право: Учебник в 3 т.: Т. 1 / Н. Д. Егоров, И. В. Елисеев, А. А. Иванов и др. / Отв. ред. А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой. — М.: ТК Вели, Изд-во Проспект, 2005. — 776 с.
12. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток: монографія / Заїка Ю. О. — К.: КНТ, 2007. — 288 с.
13. Одинцов А.В. Особенности договорного регулирования семейных имущественных отношений / А.В. Одинцов // Изв. вузов. Правоведение. - СПб., 1999. - N 4. - С.67-72.

Тема 11. Визначення походження дитини від батьків

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
2. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 3 // <http://www.scourt.gov.ua/>.
3. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.
4. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.
5. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
7. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
8. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.

Тема 12. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
2. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року № 2402-III// Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
3. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.
4. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.
5. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
7. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
8. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.
9. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія / Стефанчук Р.О. — К.: КНТ, 2008. — 626 с.

Тема 13. Права батьків і дітей на майно.

Правовідносини батьків і дітей по утриманню

1. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 3 // <http://www.scourt.gov.ua/>.
2. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
3. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4 // БЗЮПУ. — 1998. — № 8. — С. 7.
4. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.
5. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.
6. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.

8. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
9. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.
10. Чорна Ж. Л. Цивільно-правовий захист майнових прав та інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Чорна Ж.Л.; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2005. — 17 с.

Тема 14. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

1. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 р. № 3 // <http://www.scourt.gov.ua/>.
2. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
3. Правила опіки та піклування, затверджені наказами Державного комітету у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства освіти і Міністерства праці від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88 // ОВУ. — 1999. — № 26. — Ст. 1252.
4. Сімейне право України: Підручник / [За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової] – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264 с.
5. Сімейне право України: Підручник / [За ред. В.С.Гопанчука] – К.: Істина, 2002. – 304 с.
6. Сімейне право України: Підручник / [За ред. Ю.С.Червоного] – К.: Істина, 2004. – 464 с.
7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
8. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. І.В. Жилінкової] – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
9. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / [За ред. С.Я. Фурси] – К.: КНТ, 2008. – 1248 с.

Тема 15. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів

1. Сердечна І.Л. До питання про поняття «член сім'ї» в сімейному праві : нормативний та доктринальний підходи / І.Л. Сердечна // Університетські наукові записки. – 2014. – №4 (52). – С. 88 - 95.
2. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
3. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
4. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с. Сердечна І.Л. Становлення інституту особистих немайнових прав членів сім'ї та родичів на українських землях / І.Л. Сердечна // Університетські наукові записки. – 2013. – №4 (48). – С. 199 - 205.
5. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №32. – Ст. 422.
6. Сердечна І.Л. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин між іншими членами сім'ї та родичами / І.Л. Сердечна // Університетські наукові записки. – 2014. – № 2 (50). – С. 158 - 167.
7. Сердечна І.Л. Поняття та ознаки правовідносин між іншими членами сім'ї та родичами // І.Л. Сердечна // Часопис цивілістики. – 2015. – №19. – С. 37 - 40.
8. Сердечна І.Л. Права інших членів сім'ї та родичів при усиновленні дитини / І.Л. Сердечна // Електронне науково-практичне фахове видання. Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 21. – С. 128-136. // Електронне видання [Режим доступу]: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/11/serdechna_21.pdf
9. Сердечная И.Л. Личное неимущественное право бабушки, деда на воспитание внуков: семейно-правовой аспект / И.Л. Сердечная // *Lege si Viata*. – 2015. - SEPTEMBRIE. – С. 66-69.

10. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
11. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.

Тема 16. Особливості регулювання сімейних відносин за участю іноземного елемента.

Сімейне право зарубіжних країн

1. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З.В. Ромовська. — К.: Ін Юре, 2003. — 532 с.
2. Ромовська З.В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. — К. : Правова єдність, 2009. — 500 с. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — №32. — Ст. 422.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (зі змінами та доповненнями) // ОВУ. — 2002. — № 7. — Ст. 273.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua>
2. <http://www.president.gov.ua>
3. <http://www.kmu.gov.ua>
4. <http://mon.gov.ua>
5. <http://www.archives.gov.ua>

Розробники навчально-методичних матеріалів:
Викладачі дисципліни – професор кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

_____ В.А. Ватрас

18 січня 2019 року

Доцент кафедри цивільного права та процесу

_____ І.Л. Сердечна

18 січня 2019 року

Схвалено кафедрою цивільного права та процесу

28 січня 2019 року, протокол № 6.

Завідувач кафедри _____ С.Д. Гринько

28 січня 2019 року

Декан юридичного факультету

_____ С.А. Крушинський

_____ 2019 року

Погоджено методичною радою університету _____ 2019 року,
протокол № _____.

Голова методичної ради _____ І.Б.Ковтун

_____ 2019 року